

PAWEŁ SZTAMA

GENERAŁ AUGUST EMIL FIELDORF

BIOGRAFIA WOJSKOWA

TETRAGON

WARSZAWA

Współpraca:
Tadeusz Zawadzki

Współpraca redakcyjna i korekta:
Iwona Dominik

Projekt graficzny serii i okładki:
Teresa Oleszczuk

DTP:
Dorota Dobrzyńska, Tadeusz Zawadzki

Fotoedycja:
Tadeusz Zawadzki

Indeksy:
Łukasz Przybyło

Copyright © 2016 by Paweł Sztama
Copyright © 2016 by Tetragon sp. z o.o.

Fotografia na okładce i stronie tytułowej: Oddziały 1 Pułku Piechoty Legionów w czasie odpoczynku podczas marszu na Wilno. Na rowerze Emil August Fieldorf. 1919 r. (CAW)

Wszelkie prawa zastrzeżone.

Książka ani żadna jej część nie może być przedrukowywana ani w jakikolwiek inny sposób reprodukowana czy powielana mechanicznie, fotooptycznie, zapisywana elektronicznie lub magnetycznie, ani odczytywana w środkach publicznego przekazu bez pisemnej zgody wydawcy.

Wydawca:
Wydawnictwo Tetragon Sp. z o.o.
00-836 Warszawa, ul. Żelazna 41 lok. 21
e-mail: kontakt@tetragon.com.pl

Książki można zamówić na: www.tetraerica.pl

Druk i oprawa:
Print Group Sp. z o.o.
booksfactory.pl

ISBN 978-83-63374-30-3

Spis treści

Wstęp	7
Strzelec, legionista, alpejczyk	13
(grudzień 1912–październik 1918)	
1.1. Lata dzieciństwa i młodości	13
1.2. W szeregach krakowskiego Towarzystwa Sportowego „Strzelec”	14
1.3. Żołnierz I brygady Legionów	17
1.4. Służba w II brygadzie strzelców cesarskich	33
1.5. Służba w krakowskim oddziale Polskiej Organizacji Wojskowej	34
Służba w Wojsku Polskim	35
(listopad 1918–lipiec 1939)	
2.1. Uczestnik wojny polsko-ukraińskiej 1918–1919 i wojny polsko-sowieckiej 1918–1920.	35
2.2. Żołnierz 1. pułku piechoty Legionów oraz oficer do spraw Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego	61
2.3. Oficer Korpusu Ochrony Pogranicza i dowódca 51. pułku piechoty Strzelców Kresowych imienia Giuseppe Garibaldiego	72
Uczestnik drugiej wojny światowej	79
(sierpień 1939–luty 1945)	
3.1. Na czele 51. pp w kampanii polskiej.	79
3.2. Pobyt na emigracji na Węgrzech, we Francji i Wielkiej Brytanii	88
3.3. Emisariusz Naczelnego Wodza	93
3.4. Inspektor Krakowsko-Śląskiego Obszaru ZWZ oraz komendant Obszaru 2 Białostockiego ZWZ.	99
3.5. Dowódca Kedywu Komendy Głównej Armii Krajowej.	105
3.6. Twórca organizacji „Niepodległość”.	130
Zesłaniec uralski	147
(marzec 1945–październik 1947)	
4.1. Pierwsze aresztowanie Fieldorfa	147
4.2. Proces szesnastu	152
4.3. Więzień sowieckich obozów pracy	154
4.4. Powrót do Polski	159

Losy Fieldorfa po powrocie do Polski	163
(listopad 1947–luty 1953)	
5.1. Ujawnienie konspiracyjnej przeszłości, próby uregulowania stosunku do służby wojskowej oraz drugie aresztowanie	163
5.2. Śledztwo i proces	181
5.3. Ostatnie miesiące życia	197
Zakończenie	203
Dokumenty	207
Bibliografia	247
Skorowidz nazwisk	267
Skorowidz nazw geograficznych	277

Wstęp

W polskiej historii najnowszej postać generała brygady Augusta Emila Fieldorfa pseudonim „Nil” nie jest powszechnie znana, a już z pewnością znana jest mniej niż inne osobistości polskich sił zbrojnych, które zajmowały najwyższe, dowódcze stanowiska w Związku Walki Zbrojnej (ZWZ) i Armii Krajowej (AK), jak generałowie Stefan Rowecki „Grot”, czy też Tadeusz Komorowski „Bór”.

Wpływ miały na to czasy komunistyczne. Stalinizm za punkt honoru stawiał sobie wymazywanie pamięci o polskich bohaterach niepodległościowych i ze ślepą zaciętością tępił wszelkie próby dochodzenia do prawdy historycznej. Symboliczny nagrobek gen. Fieldorfa udało się postawić na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach dopiero w latach 80., dzięki wsparciu gen. broni Wojciecha Jaruzelskiego, wówczas Ministra Obrony Narodowej PRL¹. Jednak treść tablicy nie przekazywała prawdy. Pamięć o generalne podtrzymywały msze święte odprawiane w jego intencji² oraz nieliczne artykuły, które ukazywały się głównie w czasopismach emigracyjnych. Dopiero pod koniec lat 80. ubiegłego stulecia po raz pierwszy opublikowano, najobszerniejszą jak dotąd, biografię generała autorstwa Marii Fieldorf i Leszka Zachuty³.

Wraz z końcem komunizmu, po 1989 roku postać gen. Fieldorfa fragmentarycznie wróciła do zbiorowej pamięci. Jego imię przyjęły ulice⁴ skwery, parki, szkoły a także krakowskie Muzeum Armii Krajowej. Było to jednak ciągle niewiele, jak na postać tego kalibru, dlatego śmiem sądzić, iż gen. Fieldorf nie znalazł odpowiedniego miejsca w pamięci zbiorowej polskiego narodu.

Głównym bodźcem, który skłonił mnie do napisania niniejszego opracowania była chęć zbadania życiorysu wojskowego gen. „Nila”. Po obejrzeniu filmu Ryszarda Bugajskiego zatytułowanego *Generał „Nil”*, w którym reżyser przedstawił losy generała po powrocie do kraju w końcu 1947 roku, przeczytałem bardzo krytyczne wobec tego obrazu felietony pani Marii Fieldorf-Czarskiej, córki „Nila”. Zdecydowałem się zatem skupić nie tylko na losach generała po drugiej wojnie światowej, lecz przede wszystkim na całej jego karierze w Wojsku Polskim (WP). Dlatego też w opracowaniu starałem nie poruszać prawie w ogóle spraw związanych z jego życiem osobistym. Znajdujące się w tekście fragmenty odwołujące się do kwestii prywatnych służą jedynie temu, by móc dokładniej ukazać służbę „Nila” w WP.

¹ Instytut Józefa Piłsudskiego (IJP), Zespół archiwalny nr 154, August Emil Fieldorf „Nil”, sygn. 268, List Janiny Fieldorf do gen. Wojciecha Jaruzelskiego z grudnia 1972, k. 36.

² IJP, Archiwum Józefa Piłsudskiego, 701/1/122, Kopiec Józefa Piłsudskiego na Sowińcu, Komitet Opieki nad Kopcem: korespondencja, sprawozdania; korespondencja z Towarzystwem Miłośników Historii i Zabytków Krakowa, k. 200; List Janiny Fieldorf do Marzenny Burczak z dnia 17 lutego 1971 r., kserokopia w zbiorach autora

³ M. Fieldorf, L. Zachuta, *Generał „Nil” August Emil Fieldorf. Fakty, dokumenty, relacje*, Warszawa 1993.

⁴ Obecna warszawska ulica Fieldorfa, mieszcząca się na Gocławiu, nosiła przed 1989 rokiem imię Bolesława Bieruta, co jest prawdziwym chichotem historii.

Na biografii Fieldorfa swoje piętno odcisnęła historia. Życie generała było nierozzerwalnie związane z Legionami Polskimi, wojną polsko-bolszewicką, kampanią 1939 roku, Polskim Państwem Podziemnym, procesem szesnastu. Losy „Nila” to także opowieść o kulisach działalności Kierownictwa Dywersji – Kedywu KG AK, które Fieldorf stworzył i którymi dowodził. Zaskakający jest fakt, iż organizacja ta do tej pory nie doczekała się historyka, który by w sposób całościowy przedstawił sposób funkcjonowania komórki dywersyjnej najliczniejszej konspiracyjnej armii świata w okresie II wojny światowej⁵. Biografia wojskowa „Nila” jest zarazem świadectwem historii tworzonej przez gen. Fieldorfa organizacji „Niepodległość” („Nie”), która miała być następczynią AK pod okupacją sowiecką.

Najlepszą, najlepiej udokumentowaną oraz znakomicie wydaną publikacją dotyczącą życia generała jest dwutomowe dzieło Marii Fieldorf i Leszka Zachuty *Generał Fieldorf „Nil”. Fakty, dokumenty, relacje*⁶. W tomie pierwszym czytelnik znajdzie właściwą biografię generała, natomiast tom drugi zawiera zbiór kilkudziesięciu dokumentów pochodzących głównie z jego procesu. O wiele mniej obszerne biografie gen. „Nila” napisali Wiesław Jan Wysocki⁷ i Andrzej Przewoźnik⁸. Powstało także kilka przyczynkarskich artykułów naukowych, jak choćby te przygotowane przez wspomnianych już Marię Fieldorf i Leszka Zachutę⁹, czy też Marka Ney-Krwawicza¹⁰. Pod koniec lat osiemdziesiątych ubiegłego wieku Stanisław Marat i Jacek Snopkiewicz wydali w niewielkiej książeczce zbiór dokumentów pochodzących ze śledztwa oraz procesu gen. „Nila” pod tytułem *Zbrodnia. Sprawa generała Fieldorfa-Nila*¹¹, zawierający m.in. stenogramy przesłuchań Fieldorfa i świadków zeznających przeciwko niemu, akt oskarżenia oraz protokół rozprawy głównej.

W przygotowaniu tej książki niezwykle przydatne były dokumenty archiwalne dotyczące gen. Fieldorfa, przechowywane w warszawskich instytucjach, takich jak – Centralne Archiwum Wojskowe imienia majora Bolesława Waligóry (CAW), Archiwum Akt Nowych (AAN) oraz Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (IPN). Dodatkowo dzięki uprzejmości Marii Fieldorf i Leszka Zachuty otrzymałem kserokopie dokumentów, które pochodzą z londyńskich: Instytutu Polskiego i Muzeum imienia gen. Sikorskiego (IPiMS), Studium Polski Podziemnej (SPP) oraz nowojorskiego Instytutu Józefa Piłsudskiego (IJP). Z teczki personalnej gen. Augusta Emila Fieldorfa przechowywanej w IJP skorzystałem już nieco później. Podobnie rzecz się miała z dokumentami IJP, które zostały opublikowane w internecie. Przejrzałem także dokumenty zgromadzone w Fundacji Generał Elżbiety Zawackiej. Archiwum i Muzeum Pomorskie Armii Krajowej oraz Wojskowej Służby Polek (FEZ). Skorzystałem także z Archiwum Historii Mówionej Muzeum Powstania Warszawskiego (AHM) oraz Archiwum Instytutu Literackiego *Kultury* w Maisons-Laffitte pod Paryżem.

⁵ Na temat Kedywu KG AK zob. szerzej: T. Strzembosz, *Akcje zbrojne podziemnej Warszawy 1939–1944*, Warszawa 1983; Idem, *Oddziały szturmowe konspiracyjnej Warszawy 1939–1944*, Warszawa 1983.

⁶ M. Fieldorf, L. Zachuta, *Generał Fieldorf „Nil”. Fakty, dokumenty, relacje*, T. 1 i 2, Warszawa 2006.

⁷ W.J. Wysocki, *„Nil” generał August Emil Fieldorf 1895–1953*, Warszawa 2010.

⁸ A. Przewoźnik, A. Strzembosz, *Generał „Nil”. Generał „Nil”*, Warszawa 1999.

⁹ M. Fieldorf, L. Zachuta, „Emisariusz Maj”, *Kultura. Oświata. Nauka* – miesięcznik Stowarzyszenia PAX 1989, nr 7–8, s. 117–119; M. Fieldorf, L. Zachuta, „Generał August Emil Fieldorf «Nil»”, *Biuletyn IPN* 2008, nr 5/6, s. 158–165; M. Fieldorf, L. Zachuta, „Żołnierska droga generała «Nila»”, *Mówią Wieki* 1987, nr 10, s. 15–22.

¹⁰ M. Ney-Krwawicz, „Generał brygady August Emil Fieldorf. Szkic do sylwetki żołnierza w 50-lecie stracenia bohatera”, *Niepodległość i Pamięć* 2003, nr 19, s. 203–216.

¹¹ *Zbrodnia. Sprawa generała Fieldorfa-Nila*, oprac. S. Marat, J. Snopkiewicz, Warszawa 1989.

Do pracy posłużyły mi także zbiory dokumentów dotyczących bitwy warszawskiej¹², wojny polsko-bolszewickiej¹³, kampanii polskiej¹⁴, Armii Krajowej (AK)¹⁵, procesu szesnastu¹⁶, represji NKWD¹⁷ oraz działalności organizacji Wolność i Niezawisłość (WiN)¹⁸.

Zapoznałem się także z opracowaniami napisanymi przez wymienionych wyżej autorów¹⁹, a także ze wspomnieniami żony – Janiny Fieldorf²⁰ oraz Tadeusza Bobrowskiego²¹, a także Stanisława Broniewskiego²², Jana Hoppe²³, Kazimierza Iranka-Osmeckiego²⁴, Stefana Korbońskiego²⁵, Stanisława Kossakowskiego²⁶, Kazimierza Pluty-Czachowskiego²⁷, Józefa Rybickiego²⁸, Włodzimierza Rzeczyckiego²⁹, Cypriana Sadowskiego³⁰ i Zygmunta Walter-Jankego³¹.

Przydatne okazały się także Roczniki Oficerskie, Dzienniki Ustaw, Dzienniki Personalne Ministerstwa Spraw Wojskowych (MSWojsk.), Encyklopedia Wojskowa oraz ówczesna prasa. Z nich zaczerpnąłem wiele istotnych informacji, dotyczących dat awansów Fieldorfa oraz otrzymywa-

¹² *Bitwa warszawska 13–28 VIII 1920: dokumenty operacyjne*. Cz. 1, (13–17 VIII), Cz. 2, (17–28 VIII), oprac. i przyg. do druku zespół pod. red. M. Tarczyńskiego, Warszawa 1995–1996.

¹³ *O niepodległą i granice. Komunikaty Oddziału III Naczelnego Dowództwa Wojska Polskiego 1919–1921*, oprac., wybór i przyg. do druku M. Jabłonowski, A. Koseski, Warszawa–Pułtusk 1999.

¹⁴ *Wojna obronna Polski 1939. Wybór źródeł*, zebrał i przygot. zespół pod kier. E. Kozłowskiego, Warszawa 1968.

¹⁵ *Armia Krajowa w dokumentach 1939–1945*, T. I, wrzesień 1939–czerwiec 1941, [kom. red. Tadeusz Pełczyński (przew.)], Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1990, *Armia Krajowa w dokumentach 1939–1945*, T. II, czerwiec 1941–kwiecień 1943, [kom. red. Tadeusz Pełczyński (przew.)], Wrocław–Warszawa–Kraków 1990, *Armia Krajowa w dokumentach 1939–1945*, T. III, kwiecień 1943–lipiec 1944, [kom. red. Tadeusz Pełczyński (przew.)], Wrocław–Warszawa–Kraków 1990, *Armia Krajowa w dokumentach 1939–1945*, T. IV, lipiec–sierpień 1944, [kom. red. Tadeusz Pełczyński (przew.)], Wrocław–Warszawa–Kraków 1991, *Armia Krajowa w dokumentach 1939–1945*, T. V, październik 1944–lipiec 1945, [kom. red. Tadeusz Pełczyński (przew.)], Wrocław–Warszawa–Kraków 1991, *Armia Krajowa w dokumentach 1939–1945*, T. VI, Uzupełnienia, [kom. red. Kazimierz Iranek-Osmecki (przew.)], Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1990.

¹⁶ *Proces szesnastu. Dokumenty NKWD*, przedm., wybór dokumentów i il., indeks nazwisk W. Strzałkowski; nota edytorska, oprac. dokumentów, noty biograficzne oskarżonych, przypisy i bibliogr. A. Chmielarz i A.K. Kunert; tł. z jęz. ros. K. Stembrowicz i F. Zbiniewicz, Warszawa 1995.

¹⁷ *NKWD i polskie podziemie 1944–1945: z „teczek specjalnych” Józefa W. Stalina*, red. nauk. ros. A. Noskova; red. nauk. pol. Alina Fitowa; weryfikacja tł. Józef Smaga, Kraków 1998; *Represje NKWD wobec żołnierzy podziemnego Państwa Polskiego w latach 1944–45: wybór źródeł*, T. II, wybór i oprac. F. Gryciuk i P. Matusak, Siedlce 1995; *Teczka specjalna J. W. Stalina: raporty NKWD z Polski 1944–1946*, wybór i opracowanie T. Cariewskaja, A. Chmielarz, A. Paczkowski, E. Rosowska, S. Rudnicki, Warszawa 1998.

¹⁸ *Zrzeszenie „Wolność i Niezawisłość” w dokumentach*. T. 6 cz. 1, *Cztery Zarządy Główne WiN przed sądami PRL*, oprac., przypisami i notami biograficznymi opatrzył A. Zagórski, Wrocław 1999.

¹⁹ M. Fieldorf, L. Zachuta, „Emisariusz Maj”, s. 117–119; M. Fieldorf, L. Zachuta, *General August...*, s. 158–165; M. Fieldorf, L. Zachuta, *Żołnierska droga...*, s. 15–22; M. Ney-Krwawicz, *General...*, s. 203–216.

²⁰ *Fieldorfowa Janina: Opowieść o moim mężu Emilu Fieldorfie*, oprac. Andrzej M. Kobos, *Zeszyty Historyczne* 1992, z. 101, s. 91–114.

²¹ T. Bobrowski, *Wspomnienia współwzięnia o generale „Nilu”*, *Przegląd Pruszkowski* 1993, z. 2, s. 72–84.

²² S. Broniewski, *To nie takie proste... moje życie*, Warszawa 2001.

²³ J. Hoppe, *O generale Emilu Fieldorfie (wstęp i zakończenie Tadeusza Żenczykowskiego)*, *Na Antenie* 1972, grudzień, s. 10–13.

²⁴ K. Iranek-Osmecki, *Emisariusz Antoni*, Paryż 1985.

²⁵ S. Korboński, *Polskie Państwo Podziemne. Przewodnik po Podziemiu z lat 1939–1945*, Bydgoszcz 1990; S. Korboński, *W imieniu Rzeczypospolitej...*, Warszawa 1991.

²⁶ S. Kossakowski, *Byłem adiutantem „Mścisława”*, Rajgród 1999.

²⁷ K. Pluta-Czachowski, *Kurier z Londynu*, oprac. M.K., *Kierunki* 1984, nr 4, s. 6; K. Pluta-Czachowski, *Odprawa u „Grota”*, oprac. M.K., *Kierunki* 1984, nr 5, s. 6.

²⁸ J.R. Rybicki, *Wspomnienia o organizowaniu „Nie”*, oprac. H. Rybicka, *Zeszyty Historyczne* 1992, nr 100, s. 88–96; J. Rybicki, *Rok 1945*, *Zeszyty Historyczne* 1987, z. 82, s. 19–31.

²⁹ W. Rzeczycki, *W jednej celi z Fieldorfem*, *Wiarus. Dwutygodnik Pomorskiego Okręgu Wojskowego* 1992, nr 6, s. 6; W. Rzeczycki, *W celi na Rakowieckiej. Wspomnienia Włodzimierza Rzeczyckiego „Puszkiewicza”, współwzięnia z Mokotowa*, *Nasz Dziennik* 2002, nr 46, s. 14.

³⁰ C. Sadowski, *W sanitariacie „Kedywu”*, *Przegląd Lekarski* 1973, nr 1, s. 158–164.

³¹ Walter-Janke Zygmunt, *W celi śmierci*, *Odrodzenie* 1989, nr 27, s. 13.

nych wyróżnień, a także jego publiczno-wojskowej działalności.

W pracy wykorzystałem także publikacje dotyczące, dotyczących Fieldorfa pośrednio – opisywały one dość szczegółowo otaczającą go rzeczywistość, między innymi działania wojenne z lat 1914–1918 i 1939–1945, okres dwudziestolecia międzywojennego oraz pierwsze lata komunizmu w Polsce, tzw. stalinizmu.

Literatura ta przybliżyła realia życia w ówczesnej Polsce, a zwłaszcza specyfikę funkcjonowania oddziałów wojskowych, w których służył generał „Nil”. Bardzo istotne i przydatne były opracowania Kazimierza Bąbińskiego³², Adama Borkiewicza³³, Gustawa Łowczowskiego³⁴, Stefana Pomarańskiego³⁵, Leszka Zachuty³⁶ oraz Piotra Zarzyckiego³⁷.

Niezwykle potrzebne okazały się także prace dotyczące Komendy Głównej (KG) ZWZ-AK oraz działalności tych organizacji, autorstwa profesorów Marka Ney-Krwawicza³⁸, Tomasza Strzembosza³⁹, a także Krzysztofa Komorowskiego⁴⁰.

Informacje pochodzące z artykułów Andrzeja Chmielarza⁴¹, Janusza Kurtyki⁴² oraz Piotra Kołakowskiego⁴³ pozwoliły mi w dość szerokim kontekście opisać sytuację AK pod koniec drugiej wojny światowej oraz stosunek tejże organizacji do władzy komunistycznej.

Ogólną charakterystykę lat stalinizmu oparłem na publikacjach profesorów Antoniego Dudka i Andrzeja Paczkowskiego⁴⁴ a także prof. Krystyny Kersten⁴⁵.

Dzięki uprzejmości wielu osób mogłem spotkać się z Marią Fieldorf-Czarską, córką „Nila”, Tadeuszem Bobrowskim, współwzięciem generała z uralskich łagrów, a także ks. Józefem Romanem Majem. Za spotkań tych posiadam obszerne relacje oraz notatki, do których odwołuję się w przypisach. Udało mi się skontaktować również z Marzenną Burczak, która korespondowała z Janiną Fieldorf. Dzięki jej uprzejmości mogłem skorzystać z tychże listów.

Praca ta odwołuje się także do publikacji, które nie były znane szerszemu gremium. Wśród nich znajdują się wspomnienia Jana Zalewskiego oraz materiały z konferencji naukowej zorganizowanej z okazji 50 rocznicy stracenia „Nila”.

Książka zbudowana jest z pięciu rozdziałów. Układ opracowania ma charakter chronologicz-

³² K. Bąbiński, *Zarys historii wojennej 5-go pułku piechoty Legionów*, Warszawa 1929.

³³ A. J. Borkiewicz, *Dzieje 1-go Pułku Piechoty Legionów (lata wojny polsko-rosyjskiej 1918–1920)*, Warszawa 1929.

³⁴ G. Łowczowski, *Pięty Pułk Piechoty Legionów „Zuchowatych”*, Londyn 1968.

³⁵ S. Pomarański, *Zarys historii wojennej 1-go pułku piechoty Legionów*, Warszawa 1931.

³⁶ L. Zachuta, *51 pułk piechoty Strzelców Kresowych im. Giuseppe Garibaldiego*, Pruszków 1992.

³⁷ P. Zarzycki, *Południowe zgrupowanie Armii „Prusy” we wrześniu 1939 roku*, Warszawa 2001.

³⁸ M. Ney-Krwawicz, *Biuro generała Sosnkowskiego. Komenda Główna Związku Walki Zbrojnej we Francji listopad 1939–czerwiec 1940*, Warszawa 1996; Idem, *Komenda Główna Armii Krajowej 1939–1945*, Warszawa 1990; Idem, *Komenda Główna Związku Walki Zbrojnej we Francji. Listopad 1939–czerwiec 1940*, *Wojskowy Przegląd Historyczny* 1992, z. 3, s. 35–59; Idem, *„Mam szereg pierwszorzędnych pracowników...”. Z zagadnień kadrowych Polskiego Państwa Podziemnego*, Warszawa 2009.

³⁹ T. Strzembosz, *Akcje zbrojne...*; Idem, *Oddziały szturmowe...*

⁴⁰ *Operacja „Burza” i Powstanie Warszawskie 1944*, pod red. K. Komorowskiego, Warszawa 2008.

⁴¹ A. Chmielarz, *AK „Nie”-DSZ-WiN*, *Zeszyty Historyczne WiNu* 2002, nr 18, 49–60; Idem, *„Nie” – jak Niepodległość*, *Gazeta Wyborcza* 1999, nr 27–28; Idem, *Władze sowieckie i PKWN wobec AK w 1944 r.*, *Wojskowy Przegląd Historyczny* 1992, nr 2, s. 17–38.

⁴² J. Kurtyka, *Na szlaku AK (NIE, DZS, WiN)*, *Zeszyty Historyczne* 1990, z. 94, s. 13–47.

⁴³ P. Kołakowski, *Sowiecki Kontrwywiad i Aparat Bezpieczeństwa w walce z Polskim Podziemiem Niepodległościowym 1944–1945*, *Przegląd Historyczno-Wojskowy* 2001, nr 1, s. 5–33.

⁴⁴ A. Dudek, A. Paczkowski, *Polska, w: Czekiści. Organy bezpieczeństwa w europejskich krajach bloku sowieckiego 1944–1989*, pod. red. K. Persaka i Ł. Kamińskiego, Warszawa 2010, s. 393–468.

⁴⁵ K. Kersten, *Narodziny systemu władzy, Polska 1943–1948*, Paryż 1986.

no-problemowy. Rozdział pierwszy opisuje pierwsze dwadzieścia trzy lata życia Augusta Emila Fieldorfa. Największy nacisk położony jest jednak na lata 1912–1918, kiedy to Fieldorf wstąpił do krakowskiego Towarzystwa „Strzelec” oraz brał udział w pierwszej wojnie światowej jako żołnierz Legionów Polskich (LP), oddziałów austriackich walczących w Tyrolu oraz Polskiej Organizacji Wojskowej (POW). Drugi rozdział ma na celu ukazanie służby Fieldorfa w WP od momentu odzyskania niepodległości w 1918 roku aż wybuchu drugiej wojny światowej w roku 1939. Trzeci, przedstawia losy generała w okresie drugiej wojny światowej z wyłączeniem ostatnich kilku miesięcy trwania konfliktu. W rozdziale czwartym znaleźć można informacje o losach Fieldorfa pod koniec drugiej wojny światowej oraz kilka lat po niej. Rozdział piąty, a zarazem ostatni, przybliża postać generała po jego powrocie do kraju i kończy się jego straceniem.

Pragnę złożyć podziękowania osobom, bez których praca ta ukazałaby się w o wiele uboższej formie. Nade wszystko dziękuję moim Rodzicom, ukochanej narzeczonej Joannie, mojemu mentorowi naukowemu profesorowi doktorowi habilitowanemu Waldemarowi Rezmerowi, śp. Marii Fieldorf-Czarskiej, śp. Marii Fieldorf oraz jej mężowi Leszkowi Zachucie oraz zesłańcom uralskim – śp. Tadeuszowi Bobrowskiemu i Janowi Zalewskiemu, ks. prałatowi Józefowi Romanowi Majowi, profesorom – Stanisławowi Salmonowiczowi, Markowi Ney-Krwawiczowi, Andrzejowi Paczkowskiemu oraz Mirosławowi Golonowi, Annie Bernhardt, Irenie Horban, Ireneuszowi Kaczmarkowi oraz Miłoszowi Dobrzyńskiemu. Dziękuję także Państwu Marlenie i Janowi Krzysztofowi Ardanowskiemu – za cierpliwość i zrozumienie. Wszystkim wyżej wymienionym, a także tym, o których być może zapomniałem, serdecznie dziękuję.

Ppor. Emil August Fieldorf z 5 pułku piechoty Legionów Polskich. 1917 r. (CAW)

Strzelec, legionista, alpejczyk

(grudzień 1912–październik 1918)

1.1. Lata dzieciństwa i młodości

August Emil Fieldorf urodził się 20 marca 1895 roku w Krakowie, w domu przy ówczesnej ulicy Lubicz 26, a dziś Lubicz 32, jako najmłodsze, czwarte dziecko Andrzeja i Agnieszki z domu Szwanda¹. Ojciec Emila pracował jako ślusarz i maszynista kolejowy, matka natomiast zajmowała się prowadzeniem domu².

Dziewięciomiesięczny chłopiec, jak wynika z księgi narodzin i chrztów, został ochrzczony w katolickim kościele p.w. św. Mikołaja w Krakowie, 25 grudnia 1895 roku. Jego rodzicami chrzestnymi byli Eleonora Szwanda oraz Franciszek Zajączkowski³.

Od 1 września 1901 roku, Emil uczęszczał do czteroklasowej Szkoły Pospolitej im. św. Mikołaja, przy ówczesnej ulicy Lubomirskich 19 w Krakowie⁴. Po jej ukończeniu, od 1905 roku naukę kontynuował w klasie Ic krakowskiego Cesarsko-Królewskiego (C.K.) Gimnazjum II im. św. Jacka⁵. Następnie, w roku szkolnym 1906/1907, kształcił się w klasie IIb C.K. Gimnazjum V w Krakowie⁶. Naukę musiał jednak przerwać ze względu na złe warunki materialne już po 5 latach⁷. Jednak wedle informacji Marii Fieldorf i Leszka Zachuty, późniejszy generał zaniechał dalszej nauki będąc uczniem C.K. Gimnazjum IV w Krakowie⁸. W niektórych dokumentach przewija się informacja, że ostatnią szkołą średnią do której uczęszczał Fieldorf było C.K. Gimnazjum III w Krakowie⁹. Podobne uważali dwaj wybitni polscy historycy – nieżyjący już Andrzej Przewoźnik oraz prof. Wiesław Jan Wysocki. Co więcej, wedle prof. Wysockiego, faktycznym powodem częstych zmian szkół, miały być słabe wyniki w nauce młodego Fieldorfa. Żaden z historyków

¹ *Spis ludności miasta Krakowa z r. 1910*, Dz. VI, T. 10, poz. 1101.

² IPN, Akta śledztwa w sprawie spowodowania śmierci Augusta Emila Fieldorfa. Akta sprawy karnej Marii Górskiej, IPN BU 1769/1/CD/1, Protokół przesłuchania podejrzanego z dnia 14 lipca 1951 roku, k. 155–165.

³ Parafia pw. św. Mikołaja w Krakowie, *Liber Natorum et Baptistorum*, T. VII, p. 56.

⁴ ANK, Publiczna Szkoła Powszechna III stopnia nr 3 w Krakowie im. św. Mikołaja w Krakowie z lat 1887–1982, 29/2799: 14, Katalog klasyfikacyjny uczniów szkoły 4roklas. pospolitej im. św. Mikołaja w Krakowie za rok 1901–1902, s. 12; 29/2799: 15, Katalog klasyfikacyjny uczniów szkoły 4roklas. pospolitej im. św. Mikołaja w Krakowie za rok 1903–1904, s. 210; 29/2799: 16, Katalog klasyfikacyjny uczniów szkoły 4roklas. pospolitej im. św. Mikołaja w Krakowie za rok 1904–1905, s. 301.

⁵ ANK, Gimnazjum i Liceum im. św. Jacka w Krakowie 1858–1950, 487: GLJ40, Katalog C.K. Gimnazjum św. Jacka w Krakowie z roku 1906, s. 116–117.

⁶ Notatka M. Fieldorf i L. Zachuty przygotowana dla autora, w zbiorach autora.

⁷ IPN, Fieldorf-Gdanicki August Emil Walenty, IPN BU 0259/586/1/CD/1, Życiorys Augusta Emila Fieldorfa napisany w Łodzi w dniu 3 stycznia 1948 roku, k. 8.

⁸ Notatka M. Fieldorf i L. Zachuty przygotowana dla autora, w zbiorach autora.

⁹ CAW, CAW, Akta osobowe Augusta Emila Fieldorfa, MF 142, Karta kwalifikacyjna dla Komisji Weryfikacyjnej (dowództwo 1. pp Leg.), k. 8; Lista personalna Augusta Emila Fieldorfa z dnia 22 października 1919 roku, k. 28.

Korpus osobowy Piechota.....

pers ofic
Formacja 51. pułk piechoty
(oddział, zakład, urząd wojskowy,
w którym oficer pełni służbę)

42-

ROCZNA LISTA KWALIFIKACYJNA

ZA ROK 1938

Nazwisko i imię F I E L D O R F August Emil

Stopień podpułkownik

funkcja Dowódca 51. Pułku Piechoty

(dla ofic. rez. podać tylko, na jakie stan. jest przew.)

Starszeństwo 1.I.32.

kolejność 29

Podstawa

Dz. Pers. Nr. 11/31.

Zmiany ewidencyjno-kwalifikacyjne za rok opiniodawczy

Pochwały, kary dyscyplinarne. Stan rodzinny, znajomość języków obcych. Podstawa zmian i daty.

28.I.38. mianowany w korpusie oficerów piechoty dowódcą 51.p.p.
M.S. Wojsk. B. Pers. L.dz. 167/tjn. II-1/38.

Ocena warunków w jakich oficer żyje: Żonaty 2 dzieci. Warunki materialne uregulowane.

3685

Cechy indywidualne		Energiczny, żywy, wesoły, bardzo dobry kolega. Kocha służbę wojskową, do której podchodzi ze strony wybitnie ideowej. W stosunku do przełożonych, jak i podwładnych lojalny.
Zdolności ogólne i wojskowe		Inteligencja żywa - umysł bystry i szybko się orientujący. Wiedzę wojskową opanował dobrze. W czasie ostatniej koncentracji wykazał braki w dowodzeniu pułkiem, co jednak tłumaczyła małą praktyką.
Ocena rocznej pracy	Osiągnięte wyniki w służbie	Jako przełożony nie posiada twardej ręki, ale wpływem swym umie zapewnić sobie posłuch i dyscyplinę. Dowodzi pułkiem dopiero 6 miesięcy, nie mogę więc jeszcze osądzić wyników pracy.
	Osiągnięte wyniki osobiste	Nie zaobserwowałem.
Określenie przydatności służbowej oraz wnioski co do dalszego użycia oficera		Po opanowaniu braków w praktycznym dowodzeniu, będzie bardzo dobrym dowódcą pułku.
Uzasadnienie opinii wyróżniającej lub słabej		
Zalety i wady oficera, które należy podać do wiadomości opiniowanego		
UWAGI PIERWSZEGO OPINIUJĄCEGO:		
Tarnopol, dnia 21.X.1938.r. Dowódca P.D.12.d.p. <i>Włodzisław</i> WOŁDZISŁAW plk. dypl. Pięczę okręgu i data (imię, nazwisko, stopień i funkcja)		

OPINIA DRUGIEGO PRZEŁOŻONEGO

Ideowy żołnierz. Bardzo prawdziwy. Silna wola.
Bardzo ładne cechy charakteru. Wobec przełożonych
lojalny. Duża odwaga własnych przemówień.
Do pracy w pułku, szeregów w ostatnim okresie
zabrał i bardzo solidnie. Bardzo dobry wykonawca
kuchni kasy. Bardzo dyktando oszczędności.
Duża inteligencja. W okresie koncentracji dyspozycji.
Jako dowódca pułku wycofał dwie braki w
organizacji; powołaniu nad sobą i ich zapadnięcie
tytułu - braki te rozumiem i w związku
na innych okres organizacji pułku.
Wyrok i. Chciał pewnie, że braki bardzo
dobrych d-cy pułku.

Praktyczny

25 10 33
Załącznik

OPINIA TRZECIEGO PRZEŁOŻONEGO:

Na podstawie § 9 Instrukcji o opiniowaniu oficerów -
nie opiniuję.-

Lwów, dnia 15 listopada 1933 r.

LANGNER
Generał brygady

EWENTUALNA OPINIA FACHOWA:

Bibliografia

Archiwa

▣ ARCHIWUM AKT NOWYCH

Armia Krajowa 2368/ 1, 203/I – 2.

Armia Krajowa – Komenda Główna, Kierownictwa Walki Podziemnej 30.X.1941 – 1944, MF 2393/1, 203/VIII – 1.

▣ ARCHIWUM HISTORII MÓWIONEJ

Wywiad z gen. Januszem Brochwicz-Lewińskim „Gryfem”, SH-7040/59/04.

▣ ARCHIWUM NARODOWE W KRAKOWIE

Publiczna Szkoła Powszechna III stopnia nr 3 w Krakowie im. św. Mikołaja w Krakowie z lat 1887–1982, 29/2799.

Gimnazjum i Liceum im. św. Jacka w Krakowie 1858–1950, 487: GLJ40.

Towarzystwo Sportowe „Strzelec” 1909–1914, 571: ZWS1.

▣ CENTRALNE ARCHIWUM WOJSKOWE

Akta osobowe Emila Fieldorfa MF 142.

Dowództwo Okręgu Korpusu III, sygn. DOK III/23.

Krakowski „Strzelec”, I.110.7.1.

▣ FUNDACJA GENERAŁ ELŻBIETY ZAWACKIEJ. ARCHIWUM I MUZEUM POMORSKIE ARMII KRAJO- WEJ ORAZ WOJSKOWEJ SŁUŻBY POLEK

Teczka Ludwika Muzyczki, M: 100/709.

Wydział Łączności KG AK „Zagroda”, 193-M/Zagroda.

▣ INSTYTUT JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO W NOWYM JORKU

Archiwum Władysława Pobóg-Malinowskiego, Zespół archiwalny nr 085, Korespondencja W. Pobóg-Malinowskiego z Witoldem Babińskim, Antonim Chruścieniem dotycząca Augusta Emila Fieldorfa, sygn. 22.

Zespół archiwalny nr 154, August Emil Fieldorf „Nil”, sygn. 268.

▣ ARCHIWUM INSTYTUTU LITERACKIEGO *KULTURY*

MO 0029 1993.3.

▣ INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ

Akta kontrolne śledztwa nr 64/47. Sprawa prowadzona przez: Główny Zarząd Informacji Wojska Polskiego, IPN BU 2386/15484.

Akta śledztwa w sprawie spowodowania śmierci Augusta Emila Fieldorfa. Akta sprawy karnej Marii Górowskiej, IPN BU 1769/1/CD/1.

Akta śledztwa w sprawie spowodowania śmierci Augusta Emila Fieldorfa. Akta sprawy karnej Marii Górowskiej, IPN BU 1769/2/CD/1.

Akta śledztwa w sprawie spowodowania śmierci Augusta Emila Fieldorfa. Akta sprawy karnej Marii Górowskiej, IPN BU 1769/3/CD/1.

Akta śledztwa w sprawie spowodowania śmierci Augusta Emila Fieldorfa. Akta sprawy karnej Marii Górowskiej, IPN BU 1769/4/CD/1.

Akta śledztwa w sprawie spowodowania śmierci Augusta Emila Fieldorfa. Akta sprawy karnej Marii Górowskiej, IPN BU 1769/8/CD/1.

Akta sprawy Nr 417/50 przeciwko: Fieldorf August Emil. Dowody rzeczowe – Archiwum KEDYWU KG AK, t. 2, IPN BU 1769/13.

Fieldorf-Gdanicki August Emil Walenty, IPN BU 0259/586/1/CD/1.

Fieldorf-Gdanicki August Emil Walenty, IPN BU 0259/586/2/CD/1.

Dokumenty dotyczące gen. Augusta Emila Fieldorfa, IPN BU 2267/1/CD/2.

Dokumenty dotyczące gen. Augusta Emila Fieldorfa, IPN BU 2267/2/CD/1.

Dokumenty dotyczące gen. Augusta Emila Fieldorfa, IPN BU 2267/3/CD/1.

Dokumenty dotyczące gen. Augusta Emila Fieldorfa, IPN BU 2267/4/CD/1.

Komenda Główna Armii Krajowej. Kierownictwo Dywersji „Kedyw”. Depozyty Michała Glinki i Józefa Deczkowskiego, IPN BU 1558/96.

Raport wicedyrektora Departamentu III płk. MBP Leona Andrzejewskiego do wiceministra MBP gen. Romana Romkowskiego, oryginał w zbiorach W. Frazika.

Szare Szeregi: KG AK, Kierownictwo Dywersji KG AK, Pracownicy KEDYWU, schematy organizacyjne, IPN BU 1558/176.

■ KSEROKOPIE DOKUMENTÓW Z INSTYTUTU POLSKIEGO I MUZEUM IM. GEN. SIKORSKIEGO W LONDYNIE, STUDIUM POLSKI PODZIEMNEJ W LONDYNIE ORAZ INSTYTUTU IM. JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO W NOWYM JORKU ZNAJDUJĄCE SIĘ W ZBIORACH MARIII FIELDORF I LESZKA ZACHUTY

■ PARAFIA POD WEZWANIEM ŚWIĘTEGO MIKOŁAJA W KRAKOWIE, LIBER NATORUM ET BAPTISTORUM, T. VII, p. 56.

■ ZBIORY PRYWATNE ANDRZEJA KOBOSA

■ ZBIORY PRYWATNE IRENEUSZA KACZMARKA

■ ZBIORY PRYWATNE JANA ZALEWSKIEGO

■ ZBIORY PRYWATNE MARIII FIELDORF I LESZKA ZACHUTY

■ ZBIORY PRYWATNE MARIII FIELDORF-CZARSKIEJ

■ ZBIORY PRYWATNE MARZANNY BURCZAK

▣ ZBIORY PRYWATNE TADEUSZA BOBROWSKIEGO

▣ ZBIORY PRYWATNE PRYWATNE AUTORA

Źródła drukowane

- Almanach oficerski 1923/1924*, Dział III, z. 2, pod redakcją Karola Firicha, Stanisława Krzysika, Tadeusza Kutrzeby, Stanisława Müllera, Józefa Wiatra, Warszawa 1923.
- Aparat bezpieczeństwa w latach 1944–1956. Taktyka, strategia, metody*, cz. II, *Lata 1948–1949*, opracował Andrzej Paczkowski, Warszawa 1996.
- Aparat bezpieczeństwa w latach 1944 – 1956. Taktyka, strategia, metody*, cz. I, *Lata 1945 – 1947*, opracował Andrzej Paczkowski, Warszawa 1994.
- Armia Krajowa w dokumentach 1939–1945*, T. I, *wrzesień 1939–czerwiec 1941*, komitet redakcyjny pod przewodnictwem Tadeusza Pełczyńskiego, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1990.
- Armia Krajowa w dokumentach 1939–1945*, T. II, *czerwiec 1941–kwiecień 1943*, komitet redakcyjny pod przewodnictwem Tadeusza Pełczyńskiego, Wrocław–Warszawa–Kraków 1990.
- Armia Krajowa w dokumentach 1939–1945*, T. III, *kwiecień 1943–lipiec 1944*, komitet redakcyjny pod przewodnictwem Tadeusza Pełczyńskiego, Wrocław–Warszawa–Kraków 1990.
- Armia Krajowa w dokumentach 1939–1945*, T. IV, *lipiec–sierpień 1944*, komitet redakcyjny pod przewodnictwem Tadeusza Pełczyńskiego, Wrocław–Warszawa–Kraków 1991.
- Armia Krajowa w dokumentach 1939–1945*, T. V, *październik 1944–lipiec 1945*, komitet redakcyjny pod przewodnictwem Tadeusza Pełczyńskiego, Wrocław–Warszawa–Kraków 1991.
- Armia Krajowa w dokumentach 1939–1945*, T. VI, *Uzupełnienia*, komitet redakcyjny pod przewodnictwem Kazimierza Iranka-Osmeckiego, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1990.
- Bitwa niemeńska 29 VIII–18 X 1920: dokumenty operacyjne*. Cz. 1, (29 VIII–19 IX), opracował i przygotował do druku zespół pod redakcją Marka Tarczyńskiego, Warszawa 1998.
- Bitwa niemeńska 29 VIII–18 X 1920: dokumenty operacyjne*. Cz. 2, (20 IX–18 X), opracował i przygotował do druku zespół pod redakcją Marka Tarczyńskiego, Warszawa 1999.
- Bitwa warszawska 13–28 VIII 1920 : dokumenty operacyjne*. Cz. 1, (13–17 VIII), opracował i przygotował do druku zespół pod redakcją Marka Tarczyńskiego, Warszawa 1995.
- Bitwa warszawska 13–28 VIII 1920 : dokumenty operacyjne*. Cz. 2, (17–28 VIII), opracował i przygotował do druku zespół pod redakcją Marka Tarczyńskiego, Warszawa 1996.
- „Biuletyn Informacyjny z dnia 10 lutego 1944 roku. ROKU VI, Nr 6”, w: *Przegląd Historyczno-Wojskowy* 2003, Numer Specjalny, cz. III, s. 1808–1818.
- „Dekret PKWN z dnia 31 sierpnia 1944 r. o wymiarze kary dla faszystowsko-hitlerowskich zbrodniarzy winnych zabójstw i znęcania się nad ludnością cywilną i jeńcami oraz dla zdrajców Narodu Polskiego”, w: *Dziennik Ustaw 1944*, nr 4, pozycja 16.
- Depesze wojenne Attachatu Wojskowego przy Ambasadzie RP w Bukareszcie 1939–1940*, opracowanie Tadeusz Dubicki, Andrzej Suchcitz, Tarnowskie Góry 2006.
- Dokumenty do historii planu bitwy warszawskiej*, opracował Marian Kukiel, Bellona 1925, T. XX, z. 1, s. 114–136.
- Dokumenty Naczelnego Komitetu Narodowego 1914–1917*, Kraków 1917.
- Dziennik Personalny MSWojsk. z dnia 8 września 1920 roku*, nr 34.
- Dziennik Personalny MSWojsk. z dnia 6 grudnia 1921 roku*, nr 41.
- Dziennik Personalny MSWojsk. z dnia 1 stycznia 1922 roku*, nr 1.

- Dziennik Personalny MSWojsk. z dnia 16 września 1922 roku*, nr 31.
- Dziennik Personalny MSWojsk. z dnia 4 stycznia 1923*, nr 1.
- Dziennik Personalny MSWojsk. z dnia 23 maja 1927 roku*, nr 15.
- Dziennik Personalny MSWojsk. z dnia 21 lutego 1928 roku*, nr 5.
- Dziennik Personalny MSWojsk. z dnia 5 listopada 1928 roku*, nr 14.
- Dziennik Personalny MSWojsk. z dnia 29 maja 1929 roku*, nr 10.
- Dziennik Personalny MSWojsk. z dnia 6 sierpnia 1929 roku*, nr 12.
- Dziennik Personalny MSWojsk. z 23 grudnia 1929 roku*, nr 20.
- Dziennik Personalny MSWojsk. z dnia 3 sierpnia 1931 roku*, nr 5.
- Dziennik Personalny MSWojsk. z dnia 19 marca 1932 roku*, nr 5.
- Dziennik Personalny MSWojsk. z dnia 15 grudnia 1931 roku*, nr 11.
- Dziennik Personalny MSWojsk. z dnia 23 marca 1932*, nr 5.
- Dziennik Personalny MSWojsk. z 11 listopada 1937 roku*, nr 2.
- Dziennik Rozkazów Wojskowych z dnia 1 kwietnia 1919 roku*, nr 36.
- Dziennik Rozporządzeń Komisji Wojskowej z dnia 28 października 1918 roku*, nr 1.
- „Instrukcja «Nie»”, *Zeszyty Historyczne* 1992, z. 99, s. 230–234.
- Lista starszeństwa oficerów zawodowych*, Warszawa 1922.
- NKWD i polskie podziemie 1944–1945: z „teczek specjalnych” Józefa W. Stalina, redakcja naukowa rosyjska Albi-na Noskova; redakcja naukowa polska Alina Fitowa; weryfikacja tłumaczenia Józef Smaga, Kraków 1998.
- O niepodległą i granice. Komunikaty Oddziału III Naczelnego Dowództwa Wojska Polskiego 1919–1921*, opracowanie, wybór i przygotowanie do druku Marek Jabłonowski, Adam Koseski, Warszawa–Pułtusk 1999.
- O niepodległą i granice. Korpus Ochrony Pogranicza: 1924–1939. Wybór dokumentów*, opracowanie, wybór i przygotował do druku Marek Jabłonowski, współpraca Jerzy Prochowicz, Warszawa–Pułtusk 2001.
- Obóz reakcji polskiej w latach 1939–45*, Warszawa 1948.
- Odbudowa państwowości polskiej. Najważniejsze dokumenty 1912–styczeń 1924 (odezwy, proklamacje, memoriały, rozkazy, manifesty, orędzia, traktaty pokojowe, plebiscyty, decyzje Rady Ambasadorów co do granic, noty dyplomatyczne, mała konstytucja, wojny polskie, konstytucja marcowa, ordynacje wyborcze, autonomia wojewódzka, system monetarny, Bank Polski, ustawy, dekrety i rozporządzenia na tle wypadków historycznych)*, opracował Kazimierz Władysław Kumaniecki, Warszawa–Kraków 1924.
- Postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 27 lipca 2006 roku*, w: *Monitor Polski* 2007, nr 73, s. 2444.
- Proces szesnastu. Dokumenty NKWD*, przedmowa, wybór dokumentów i ilustracji, indeks nazwisk Waldemar Strzałkowski; nota edytorska, opracowanie dokumentów, noty biograficzne oskarżonych, przypisy i bibliografia Andrzej Chmielarz i Andrzej Krzysztof Kunert; tłumaczenie z języka rosyjskiego Kazimierz Stembrowicz i Fryderyk Zbiniewicz, Warszawa 1995.
- Program wyszkolenia kompanii strzelców wyborowych, celowniczych rkm i granatnika. II. i III. okres wyszkolenia*, b.m.w., listopad 1938.
- Represje NKWD wobec żołnierzy podziemnego Państwa Polskiego w latach 1944–45: wybór źródeł*, T. II, wybór i opracowanie Franciszek Gryciuk i Piotr Matusak, Siedlce 1995.
- Rocznik oficerski 1923*, Warszawa 1923.
- Rocznik oficerski 1928*, Warszawa 1928.
- Rocznik oficerski 1932*, Warszawa 1932.
- Rybka Ryszard, Stepan Kamil, *Rocznik oficerski 1939: stan na dzień 23 marca 1939*, Kraków 2006.

- „Statut «Nie»”, *Zeszyty Historyczne* 1992, z. 99, s. 228–229.
- Spis ludności miasta Krakowa z r. 1910*, Dz. VI, T. 10.
- Spis oficerów służących czynnie w dniu 1.6.21 R.*, Warszawa 1921.
- Teczka specjalna J. W. Stalina: raporty NKWD z Polski 1944–1946*, wybór i opracowanie Tatiana Cariewskaja, Andrzej Chmielarz, Andrzej Paczkowski, Ewa Rosowska, Szymon Rudnicki, Warszawa 1998.
- Układ Sikorski-Majski. Wybór dokumentów*, wybrał, opracował i wstępem poprzedził Eugeniusz Duraczyński, Warszawa 1990.
- Ustawa z dnia 1 sierpnia 1919 r. orderu wojskowego „Virtuti Militari”*, w: *Dziennik Ustaw* 1919, nr 67, pozycja 409.
- Ustawa z dnia 23 marca 1922 r. o podstawowych obowiązkach i prawach oficerów Wojsk Polskich*, w: *Dziennik Ustaw* 1922, nr 32, pozycja 256.
- Wojna obronna Polski 1939. Wybór źródeł*, zebrał i przygotował zespół pod kierownictwem Eugeniusza Kozłowskiego, Warszawa 1968.
- Wspólna sprawa. Z akt śledczych Głównego Zarządu Informacji Wojska Polskiego*, opracowali Maria Fieldorf i Leszek Zachuta, *Zeszyty Historyczne WiNu* 1998, nr 11, s. 225–248.
- Zamach na Kutscherę w świetle raportu Stanisława Husakowskiego („Ali”)*, opracował Henryk Piskunowicz, *Wojskowy Przegląd Historyczny* 1993, nr 2, s. 190–195.
- Zbrodnia. Sprawa generała Fieldorfa – Nila*, opracowali Stanisław Marat, Jacek Snopkiewicz, Warszawa 1989.
- Zrzeszenie „Wolność i Niezawisłość” w dokumentach. T. 6 cz. 1, Cztery Zarządy Główny WiN przed sądami PRL*, opracował, przypisami i notami biograficznymi opatrzył Andrzej Zagórski, Wrocław 1999.

Źródła internetowe

- <http://www.asme.pl/121305280928312.shtml>, [dostęp w dn. 9 VI 2011 r.].
- <http://fieldorf.pl/index.php/Relacje-%C5%9Bwiadkow/>, [dostęp w dn. 2 VI 2011 r.].
- http://fieldorf.pl/media/janina_fieldorf.mp3, [dostęp w dn. 9 IX 2011 r.].
- http://gorkiwiellkie.w.interia.pl/html/reporta_.html, [dostęp w dn. 8 I 2014 r.].
- <http://ipn.gov.pl/aktualnosci/2013/centrala/laczka>, [dostęp w dn. 6 II 2014 r.].
- <http://ipn.gov.pl/aktualnosci/2013/centrala/tadeusz-pelak-boleslaw-budelewski-stanislaw-abramowski-stanislaw-kaszniak-kolejni-bohaterowie-odzyskali-tozsamosc>, [dostęp w dn. 6 II 2014 r.].
- <http://katalog.bip.ipn.gov.pl/showDetails.do?idx=PO&katalogId=2&subpageKatalogId=2&pageNo=1&nameId=13226&osobaId=23042&>, [dostęp w dn. 18 II 2014 r.].
- http://www.muzeumniepodleglosci.art.pl/pawiak_-_historia_wiezienia.php, [dostęp w dn. 17 VIII 2010 r.].
- http://www.pilsudski.org/archiwa/lista_wyszuk.php?filtr=fieldorf&typ=&data_od=&data_do=&język= [dostęp w dn. 26 IX 2014 r.]
- http://teatrnn.pl/leksykon/node/1491/jacob_sporrenberg, [dostęp w dn. 6 II 2014 r.].
- <http://www.tvp.info/informacje/nauka/odnaleziono-grob-legendarnego-nila>, [dostęp w dn. 9 IX 2011 r.].
- https://www.youtube.com/watch?v=s5_4rh2zUs [dostęp w dn. 1 IV 2015 r.].
- <http://www.zwoje-scrolls.com/zwoje34/text02.htm> [dostęp w dn. 2 III 2015 r.].
- <http://www.memo.ru/history/POLAcy/eszel.htm> *Каталог эшелонов. 1944–1945 гг. Конвоирование интернированных поляков в глубь СССР*, [dostęp w dn. 24 VI 2016 r.]

Pamiętniki i wspomnienia

- „Będziecie wieść”. *Wspomnienia Wincentego Broniwoja-Orlińskiego, współwięźnia z celi 24 na Rakowieckiej*,

Nasz Dziennik 2002, nr 46, s. 16.

Błażyński Zbigniew, *Mówi Józef Światło. Za kulisami bezpieki i partii 1940–1955*, Łomianki 2012.

Bobrowski Tadeusz, *Wspomnienia współwzięcia o generale „Nilu”*, Przegląd Pruszkowski 1993, z. 2, s. 72–84.

Bór-Komorowski Tadeusz, *Armia Podziemna*, Warszawa 1994.

Broniewski Stanisław, *Całym życiem. Szare Szeregi w relacji naczelnika*, Warszawa 1983.

Broniewski Władysław, *Pamiętnik 1918–1922*, Warszawa 1987.

Broniewski Władysław, *To nie takie proste... moje życie*, Warszawa 2001.

Czerniewski Kazimierz, *Konspiracyjna produkcja broni w Suchedniowie*, Wojskowy Przegląd Historyczny 1966, nr 1, s. 144–174.

Dudziński Antoni, *Byłem z Marszałkiem. Relacja z drogi Marszałka Edwarda Rydza-Śmigłego z Rumunii przez Węgry do Polski*, opracował i wstępem Tadeusz Krawczak, bmv, brw.

Fieldorf Janina, *Los już mną zawładnął... Wspomnienia*, wybór, redakcja i opracowanie Anna Dymek, Karol Lisiecki, Janusz Jurach, Gdańsk 2012.

Fieldorfowa Janina: *Opowieść o moim mężu Emilu Fieldorfa*, opracował Andrzej M. Kobos, Zeszyty Historyczne 1992, z 101, s. 91–114.

Heda-Szary Antoni, *Wspomnienia „Szarego”*, Warszawa 2009.

Hoppe Jan, *O generale Emilu Fieldorfe (wstęp i zakończenie Tadeusza Żenczykowskiego)*, Na Antenie 1972, grudzień, s. 10–13.

Iranek-Osmecki Kazimierz, *Emisariusz Antoni*, Paryż 1985.

Iranek-Osmecki Kazimierz, *Powołanie i przeznaczenie. Wspomnienia oficera Komendy Głównej AK 1940–1944*, Warszawa 1998.

Iranek-Osmecki Kazimierz, *Sprawozdanie i dziennik podróży emisariusza Antoniego*, Zeszyty Historyczne 1972, nr 21, s. 95–135.

Jarnuszkiewicz Czesław, *Potyczka pod Brzegami*, w: *Legiony na polu walki. Działania pierwszego pułku Legionów na lewym brzegu Wisły w sierpniu i wrześniu 1914 roku. Relacje uczestników*, zebrał i wstępem zaopatrzył Wacław Tokarz, Piotrków 1916, s. 103–105.

Kaden-Bandrowski Juliusz, *Bitwa pod Konarami*, Kraków 1915.

Karaszewicz-Tokarzewski Michał, *Jak powstała Armia Krajowa*, Zeszyty Historyczne 1964, nr 6, s. 17–43.

Kobyliński Antol, *Moje spotkania z generałem „Nilem”*, Pogląd 1983, nr 14, s. 36–37.

Korboński Stefan, *Polskie Państwo Podziemne. Przewodnik po Podziemiu z lat 1939–1945*, Bydgoszcz 1990.

Korboński Stanisław, *Uwagi do Najnowszej historii politycznej Polski Tom trzeci, Władysława Pobóg-Malinowskiego*, Zeszyty Historyczne 1969, nr 16, s. 227–231.

Korboński Stefan, *W imieniu Rzeczypospolitej...*, Warszawa 1991.

Kossakowski Stanisław, *Byłem adiutantem „Mścislawa”*, Rajgród 1999.

Kumor Emil, *Wycinek z historii jednego życia*, Warszawa 1967.

Kunicki Aleksander, *Cichy front. Ze wspomnień oficera wywiadu dywersyjnego dyspozycyjnych oddziałów Kedywu KG AK*, Warszawa 1969.

Kuropieska Józef, *Wspomnienia oficera sztabu 1934–1939*, Kraków 1984.

Lepecki Mieczysław Bohdan, *W blaskach wojny*, Lwów–Warszawa 1927.

List do redakcji Zeszytów Historycznych nadesłany przez Henryka Kozłowskiego ps. Kmita z dnia 1 lutego 1991 roku, Zeszyty Historyczne 1991, z. 96, s. 228–231.

Maxymowicz-Raczyńska Jadwiga, *Śmierć Marszałka Rydza-Śmigłego*, Niepodległość 1984, T. XVII, 194–219.

Muzyczka Ludwik, Pluta-Czachowski Kazimierz, *Prawda i nieprawda o Armii Krajowej. Polemika z Janem Rze-*

- peckim*, Tygodnik Powszechny 1957, nr 24, s. 3–4.
- Okupacja i ruch oporu w dzienniku Hansa Franka 1939–1945*, T. II, 1943–1945, Warszawa 1970.
- Paczkowski Alfred, *Ankieta Cichociemnego*, Warszawa 1987.
- Pamiętniki generała broni Leona Berbeckiego*, Katowice 1959.
- Piłsudski Józef, *Pisma zbiorowe*, T. IV, Warszawa 1937.
- Piskunowicz Henryk, Stępień Józef, *Generała „Grotę” Kroniki ciąg dalszy*, Przegląd Historyczny 1990, z. 3–4, s. 635–654.
- Pluta-Czachowski Kazimierz, *Kurier z Londynu*, Kierunki 1984, nr 4, s. 6.
- Pluta-Czachowski Kazimierz, *Odprawa u „Grotę”*, Kierunki 1984, nr 5, s. 6.
- Pluta-Czachowski Kazimierz, *Organizacja Orla Białego. Zarys genezy, organizacji i działalności*, Warszawa 1987.
- Radwan-Pfeiffer Edward, *Relacja pobytu Marszałka Śmigłego-Rydza w kraju w 1941 r.*, Niepodległość 1984, s. 221–223.
- Roja Bolesław, *Legends i fakty*, Warszawa 1931.
- Rowecki Stefan, *Wspomnienia i notatki autobiograficzne (1906–1939)*, wybór tekstów Andrzej Krzysztof Kunert, Józef Szyrmer, Warszawa 1988.
- Rybicki Józef, *Rok 1945*, Zeszyty Historyczne 1987, z. 82, s. 19–31.
- Rybicki Józef Roman, *Wspomnienia o organizowaniu „Nie”*, opracowała Hanna Rybicka, Zeszyty Historyczne 1992, z. 100, s. 88–96.
- Rybicki Stanisław, *Pod znakiem Lwa i Kruka*, Warszawa 1965.
- Rzeczycki Włodzimierz, *W celi na Rakowieckiej. Wspomnienia Włodzimierza Rzeczyckiego „Puszkiewicz”, współwięźnia z Mokotowa*, Nasz Dziennik 2002, nr 46, s. 14.
- Rzeczycki Włodzimierz, *W jednej celi z Fieldorfem*, Wiarus. Dwutygodnik Pomorskiego Okręgu Wojskowego 1992, nr 6, s. 6.
- Rzepecki Jan, *Co znaczy określenie „Kierownictwo Walki Konspiracyjnej”*, Wojskowy Przegląd Historyczny 1967, nr 1, s. 474–475.
- Rzepecki Jan, *W sprawie decyzji podjęcia walki w Warszawie*, Wojskowy Przegląd Historyczny 1958, nr 2, s. 291–339.
- Sadowski Cyprian, *Pamiętniki doktora Skiby*, Warszawa 1990.
- Sadowski Cyprian, *W sanitariacie „Kedywu”*, Przegląd Lekarski 1973, nr 1, s. 158–164.
- Sikorski Władysław, *Nad Wisłą i Wkrą. Studium z polsko-bolszewickiej wojny 1920 roku*, Lwów 1928.
- Torańska Teresa, *Oni*, Warszawa 2004.
- Tuchaczewski Michał, *Pochód za Wisłę. Wykłady wygłoszone na kursie uzupełniającym Akademii Wojskowej R.K.K.A. w Moskwie 7–10 lutego 1923 roku*, Łódź 1989.
- Ubecy wiedzieli, że Ojciec się nie ugnie. Rozmowa z Marią Fieldorf-Czarską, córką generała „Nila”*, Nasz Dziennik 2002, nr 46 (1239), s. 15.
- Walter-Janke Zygmunt, *Droga do Ojczyzny*, Kierunki 1984, nr 1, s. 7.
- Walter-Janke Zygmunt, *W celi śmierci*, Odrodzenie 1989, nr 27, s. 13.
- Wenda Zygmunt, *Z marszałkiem Śmigłym. Wspomnienia*, Zeszyty Historyczne 1992, z. 101, s. 143–168.
- Wenda Zygmunt, *Z marszałkiem Śmigłym. Wspomnienia cz. II*, Zeszyty Historyczne 1992, z. 99, s. 159–187.
- Wspomnienia więźniów Pawiaka*, pod redakcją komitetu pod kierunkiem Anny Czuperskiej-Śliwińskiej, Warszawa 1964.
- Wywiad z Adamem Bieniem*, Zeszyty Historyczne 1989, z. 87, s. 67–154.
- Z cichociemną inaczej... Z docent Elżbietą Zawacką „Zo” cichociemną rozmawia Grzegorz Górski*, Ład 1988, nr

27, s. 3, 14.

Zachara Andrzej, *Wujaszek Emil. Wspomnienia o generale Emilu Fieldorfie*, Nasza Polska 2002, nr 8, s. 14.

Zan-Krzywiak Stefan, „Zan” jak Zanzibar, opracowali Maria Fieldorf i Leszek Zachuta, *Dziennik Polski* (Kra-ków) 1991, nr 96, s. 6–7.

Zawodny Janusz Kazimierz, *Uczestnicy i świadkowie Powstania Warszawskiego. Wywiady*, Warszawa 2004.

Żołnierska droga. „Za i przeciw” rozmawia z płk. Janem Mazurkiewiczem – „Radosławem”, *Za i Przeciw* 1972, nr 30, s. 20–21.

Życie po wyroku. Rozmowa z pisarzem Apoloniuszem Zawilskim, *Odgłosy* 1988, nr 38, s. 4.

Prasa

Aparat Represji w Polsce Ludowej

Bellona

Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej

Biuletyn Wojskowej Służby Archiwalnej

Czasy Nowożytnie

Dzieje Najnowsze

Dziennik Polski

Europa Orientalis. Studia z dziejów Europy Wschodniej i Państw Bałtyckich

Gazeta Wyborcza

Glaukopis: pismo społeczno-historyczne

Głos Brzeżański

Hetman. Klub Miłośników Militariów Polskich im. Andrzeja Zaremby

Kierunki

Kulisy. Magazyn Expressu Wieczorowego

Kultura. Oświata. Nauka – miesięcznik Stowarzyszenia PAX

Ład

Mówią Wieki

Na Antenie

Najnowsze Dzieje Polski

Nasz Dziennik

Nasza Polska

Niepodległość

Niepodległość i Pamięć

Odgłosy

Odrodzenie

Palestra. Organ Naczelnej Rady Adwokackiej

Pamięć i Sprawiedliwość: biuletyn Głównej Komisji Badań Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu

Panteon Polski. Dwutygodnik ilustrowany poświęcony pamięci i czci poległych o niepodległość Polski wraz z kroniką czynów żołnierza polskiego w latach 1914–1921

Pogląd

Prawo i Życie

Przegląd Historyczno-Wojskowy

Przegląd Historyczny

Przegląd Lekarski
 Przegląd Pruszkowski
 Przekrój
 Przysposobienie Obronne
 Studia i Materiały do historii wojskowości
 Tygodnik Powszechny
 Tygodnik Solidarność
 Wiarus. Dwutygodnik Pomorskiego Okręgu Wojskowego
 Więż
 Wojskowy Przegląd Historyczny
 Za i Przeciw
 Zeszyty Historyczne
 Zeszyty Historyczne WiNu
 Żołnierz Legionów i Żołnierz P.O.W.
 Życie Warszawy

Filmy

Film dokumentalno-biograficzny *On wierzył w Polskę...*, TVP, 1992.
 Film dokumentalny *Bezpieka. Pretorianie komunizmu*, TVP – Agencja Filmowa, 2005.
 Reportaż historyczny *Rewizja nadzwyczajna pt. Obrońca z urzędu*, TVP, 1995

Opracowania

Adamczewski Jan, *Kraków od A do Z*, Kraków 1992.
Armia Krajowa. Rozwój organizacyjny, redakcja naukowa Krzysztof Komorowski, Warszawa 1996.
Armia Krajowa. Szkice z dziejów sił zbrojnych Polskiego Państwa Podziemnego, pod redakcją Krzysztofa Komorowskiego, Warszawa 1999.
 Balbus Tomasz, „Ostatni kapitanowie”. *Epilog Komendy Obszaru Lwowskiego „Nie” ewakuowanej na ziemie zachodnie Polski*, Pamięć i Sprawiedliwość: biuletyn Głównej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu 2002, nr 2, s. 157–177.
 Balcerak Wiesław, *Geneza i uwarunkowania wojny polsko-radzieckiej 1919–1920*, w: *Wojna polsko-sowiecka 1920 roku. Przebieg walk i tło międzynarodowe. Materiały sesji naukowej w Instytucie Historii PAN 1–2 października 1990*, pod redakcją Andrzeja Koryna, Warszawa 1991, s. 9–32.
 Baliszewski Dariusz, *Tajemnica Śmigłego* (2), Ład 1986, nr 3, s. 4.
 Baliszewski Dariusz, *Tajemnica Śmigłego* (3), Ład 1986, nr 5, s. 1, 4.
 Bąbiński Kazimierz, *Zarys historii wojennej 5-go pułku piechoty Legionów*, Warszawa 1929.
 Biedroń Tomasz, *Schemat organizacyjny WiN-u (1945–1947). Obszar Południowy WiN*, Zeszyty Historyczne WiNu 1993, nr 4, s. 63–75.
 Biegański Stanisław, *Bitwa warszawska 1920 roku (ciąg dalszy)*, Bellona 1956, z. III, s. 58–74.
 Biegański Witold, *Wojsko Polskie we Francji 1939–1940*, Warszawa 1967.
 Birstein Vadim, *Smiesz – tajna broń Stalina. Sowiecki kontrwywiad wojskowy podczas II wojny światowej*, Kraków 2013.
Bitwa pod Łowczówkiem (22/XI 1914–26/XII 1914), Panteon Polski. Dwutygodnik ilustrowany poświęcony pamięci i czci poległych o niepodległość Polski wraz z kroniką czynów żołnierza polskiego w latach 1914–

1921 1924, nr 2, s. 3–8.

Bogalecki Tadeusz, *Polskie Związki Strzeleckie w latach 1910–1914*, Wojskowy Przegląd Historyczny 1996, nr 2, s. 30–66.

Borkiewicz Adam Józef, *Dzieje 1-go Pułku Piechoty Legionów (lata wojny polsko-rosyjskiej 1918–1920)*, Warszawa 1929.

Borkiewicz Adam Józef, *Koncentracja nad Wieprzem*, Bellona 1925, T. XIX, z. 2, s. 172–209.

Borkiewicz Adam Józef, Grzegorzcyk Stanisław, *Walki 1 p.p. Legionów o Białystok. Na tle bitwy warszawskiej w 1920 r.*, Białystok 1936.

Borodziej Włodzimierz, Chmielarz Andrzej, Friszke Andrzej, Kunert Andrzej Krzysztof, *Polska Podziemna 1939–1945*, Warszawa 1991.

Broniewski Stanisław, *Florian Marciniak. Naczelnik Szarych Szeregów*, Warszawa 1988.

Caban Ireneusz, *Polacy internowani w ZSRR w latach 1944–1947. Transporty i obozy*, Lublin 1990.

Cegiełka Artur, *Rozbicie obozu NKWD*, Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej 2009, nr 4, s. 74–80.

Chadaj Magdalena, *Kolejarz Walenty Gdanicki*, Nasza Polska 2000, nr 8.

Chlebowski Cezary, *Pozdrowcie Góry Świętokrzyskie. Reportaż historyczny*, Toruń 2006.

Chlebowski Cezary, *Wachlarz. Monografia wydzielonej organizacji dywersyjnej Armii Krajowej 1941–marzec 1943*, Warszawa 1985.

Chmielarz Andrzej, AK-„Nie”-DSZ-WiN, *Zeszyty Historyczne WiNu* 2002, nr 18, s. 49–60.

Chmielarz Andrzej, *Gen bryg. Jan Mazurkiewicz – „Zagłoba”, „Socha”, „Sęp”, „Radosław” 1896–1988*, Wojskowy Przegląd Historyczny 1988, nr 3, s. 318–320.

Chmielarz Andrzej, „Nie” – jak Niepodległość, *Gazeta Wyborcza* 1999, nr 106, s. 27–28.

Chmielarz Andrzej, *Od „Nie” do WiN*, w: *Polskie Państwa Podziemne i Wojsko Polskie w latach 1944–1945*, redakcja naukowa Stefan Zwoliński, Warszawa 1991.

Chmielarz Andrzej, *Trzy rozkazy Niedźwiadka*, *Gazeta Wyborcza* 1995, nr 17, s. 12–13.

Chmielarz Andrzej, *Władze sowieckie i PKWN wobec AK w 1944 r.*, Wojskowy Przegląd Historyczny 1992, nr 2, s. 17–38.

Chmielarz Andrzej, Kunert Andrzej Krzysztof, *Spiska 14: aresztowanie generała „Grota” – Stefana Roweckiego*, Warszawa 1983.

Chwalba Andrzej, *Dzieje Krakowa. Kraków w latach 1939–1945*, Kraków 2002.

Ciechanowski Jan Mieczysław, *Powstanie Warszawskie. Zarys podłoża politycznego i dyplomatycznego*, Pułtusk–Warszawa 2009.

Cieplewicz Mieczysław, *Wojsko Polskie w latach 1921–1926. Organizacja, wyposażenie, wyszkolenie*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1998.

Cygan Wiktor Krzysztof, *Działania 1 Pułku Piechoty Legionów Polskich nad Wisłą i Nidą we wrześniu 1914 roku*, Wojskowy Przegląd Historyczny 1996, nr 2, s. 67–97.

Cygan Wiktor Krzysztof, *Oficerowie Legionów Polskich 1914–1917. Słownik biograficzny*, T. I, A-S, Warszawa 2005.

Cygan Wiktor Krzysztof, *Oficerowie Legionów Polskich 1914–1917. Słownik biograficzny*, T. IV, P-S, Warszawa 2006.

Cygan Wiktor Krzysztof, *Oficerowie Legionów Polskich 1914–1917. Słownik biograficzny*, T. V, Ś-Ż, Warszawa 2007.

Czubiński Antoni, *Historia Polski XX wieku*, Poznań 2000.

Czubiński Antoni, *Historia powszechna XX wieku*, Poznań 2003.

- Czubiński Antoni, *Przewrót majowy 1926 roku*, Warszawa 1989.
- Davis Norman, *Powstanie '44*, Warszawa 2010.
- Dąbrowski Jan, *Wielka wojna 1914–1918. Na podstawie najnowszych źródeł*, cz. 1, cz. 4, Warszawa 1937.
- Dąbrowski Maryan, *Szkic organizacyjny Legionów Polskich*, Bellona 1918, z. 10.
- Demel Franciszek, Lipiński Wacław, *Pułkownik Leopold Lis-Kula*, Warszawa 1932.
- Do prześladowania nie daliśmy powodu... Materiały z sesji poświęconej procesowi Kurii krakowskiej*, pod redakcją Ryszarda Terleckiego, Kraków, 2003.
- Dominiczak Henryk, *Organy bezpieczeństwa PRL 1944–1990: rozwój i działalność w świetle dokumentów MSW*, Warszawa 1997.
- Dubicki Tadeusz, *Bazy wojskowej łączności zagranicznej ZWZ-AK w latach 1939–1945. Studia i materiały*, Częstochowa 2000.
- Dudek Antoni, Paczkowski Andrzej, *Polska, w: Czekiści. Organy bezpieczeństwa w europejskich krajach bloku sowieckiego 1944–1989*, pod redakcją Krzysztofa Persaka i Łukasza Kamińskiego, Warszawa 2010, s. 393–468.
- Duraczyński Eugeniusz, *Generał Iwanow zaprasza. Przywódcy polskiego państwa podziemnego przed sądem moskiewskim*, Warszawa 1989.
- Duraczyński Eugeniusz, *Polska 1939–1945. Dzieje polityczne*, Warszawa 1991.
- Dylawska Maria, Dziembowska Elżbieta, Gęsior Zbigniew, Kaczyńska Danuta, *Akcja na Kutschergę*, *Wojskowy Przegląd Historyczny* 1959, nr 4, s. 84–121.
- Dylawska Maria, Kaczyńska Danuta, *Akcja na Brauna*, *Wojskowy Przegląd Historyczny* 1963, nr 3–4, s. 355–374.
- Dylawska Maria, Kaczyńska Danuta, *Akcja na niemieckich katów z Pawiaka*, *Wojskowy Przegląd Historyczny* 1961, nr 4, s. 49–87.
- Encyklopedia Powszechna PWN*, Warszawa 2005.
- Encyklopedia PWN. A–M*, red. nac. Bartłomiej Kaczorowski, Warszawa 2007.
- Encyklopedia wojskowa*, T. I, T. II, T. III, T. IV, T. V, T. VI, pod redakcją Ottona Laskowskiego, Warszawa 1931.
- Faszcza Dariusz, *12 Dywizja Piechoty 1919–1939. Zarys problematyki*, *Przegląd Historyczno-Wojskowy* 2009, nr 4, s. 179–188.
- Faszcza Dariusz, „Luboń”, „Wiktor” pułkownik Kazimierz Bąbiński 1895–1970, Warszawa 2010.
- Feldsztein Tadeusz, *Taktyka karabinów maszynowych na podstawie doświadczeń walk legionowych 1914–16. I. Charakterystyka ogólna*, Bellona 1918, r. II, z. 8.
- Feldsztein Tadeusz, *Taktyka karabinów maszynowych na podstawie doświadczeń walk legionowych 1914 /16. II. Ogień*, Bellona 1918, r. II, z. 10.
- Feldsztein Tadeusz, *Taktyka karabinów maszynowych na podstawie doświadczeń walk legionowych 1914–16. III. Stanowisko*, Bellona 1919, z. 1.
- Feldsztein Tadeusz, *Taktyka karabinów maszynowych na podstawie doświadczeń walk legionowych 1914–16. IV. Połączenie z tyłami*, Bellona 1919, z. 2.
- Feldsztein Tadeusz, *Taktyka karabinów maszynowych na podstawie doświadczeń walk legionowych 1914–16. V. Atak i pościg*, Bellona 1919, z. 5.
- Fieldorf Maria, Zachuta Leszek, *Emisariusz Maj*, *Kultura. Oświata. Nauka – miesięcznik Stowarzyszenia PAX* 1989, nr 7–8, s. 117–119.
- Fieldorf Maria, Zachuta Leszek, *Generał August Emil Fieldorf „Nil”*, *Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej* 2008, nr 5/6, s. 158–165.
- Fieldorf Maria, Zachuta Leszek, *Generał Fieldorf „Nil”. Fakty, dokumenty, relacje*, T. 1 i 2, Warszawa 2006.

- Fieldorf Maria, Zachuta Leszek, *Generał „Nil” August Emil Fieldorf. Fakty, dokumenty, relacje*, Warszawa 1993.
- Fieldorf Maria, Zachuta Leszek, *Maria Łoszak – szef łączności OPW*, Zeszyty Historyczne WiNu 1996, nr 9, s. 69–84.
- Fieldorf Maria, Zachuta Leszek, „Nil” na Uralu, *Przekrój* 1990, nr 2336, s. 4–5, 8.
- Fieldorf Maria, Zachuta Leszek, *Żołnierska droga generała „Nila”*, *Mówią Wieki* 1987, nr 10, s. 15–22.
- Filipowicz Tytus, *Z ziemi włoskiej do Polski*, Bellona 1924, z. 10, s. 58–68.
- Frazik Wojciech, *Operacja „Cezary”. Prowokacyjna V Komenda WiN*, Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej 2008, nr 1–2, s. 167–170.
- Friskie Andrzej, *Rada Obrony Narodowej. O porozumieniu stronnictw w Polsce Podziemnej*, *Więź* 1983, nr 6, s. 106–120.
- Gałęzowski Marek, *Przeciw dwóm zaborcom. Polityczna konspiracja piłsudczykowska w kraju w latach 1939–1947*, Warszawa 2013.
- Gałęzowski Marek, *Wierni Polsce. Ludzie konspiracji piłsudczykowskiej 1939–1947*, Warszawa 2006.
- Gass Andrzej, *Brutalna i wulgarna. Czy Helena Wolińska zostanie osądzona w Polsce?*, *Kulisy – Magazyn Expressu Wieczornego* 1998, nr 280, s. 7.
- Głowacki Ludwik, Roman Władysław, *Działania Armii Odwodowej „Prusy”. Przyczynki do historii wojny polsko-niemieckiej 1939 roku*, Bellona 1949, z. 9, s. 749–775.
- Głuszek Zygmunt, *Szare Szeregi. Słownik biograficzny*, t. II, Warszawa 2009.
- Gołębiewski Grzegorz, *Zanim został „Grotem”. Służba Stefana Roweckiego w wojsku II Rzeczypospolitej do 1939 r.*, Toruń 1998.
- Gontarczyk Piotr, „Pod przykrywką”. *Rzecz o sowieckich organach Informacji Wojskowej w Wojsku Polskim*, *Glaukopis: pismo społeczno-historyczne* 2009, nr 13–14, s. 259–261.
- gorliwa praca koła rodz. Szkoły Powsz. Żeńskiej, *Głos Brzeżański* 1939, nr 4, s. 7–8.
- Grabowski Waldemar, *Delegatura Rządu Rzeczypospolitej Polskiej na Kraj*, Warszawa 1995.
- Grześkowiak Alicja, *Sądy tajne w latach 1944–1956*, *Tygodnik Powszechny* 1989, nr 28, s. 5.
- Gwozdek Zdzisław, *Białostocki Okręg ZWZ-AK (X 1939–I 1945)*, T. I, *Organizacja*, Białystok 1993.
- Internowani na Uralu: alfabetyczny wykaz 3940 internowanych Polaków i obywateli polskich, którzy w latach 1945–1948 przeszli przez obóz kontrolno-filtracyjny nr 0302 i obozy jenieckie nr 231 i nr 523 NKWD-MWD ZSRR*, opracowanie danych, redakcja i koordynacja całości Anna Dzieńkiewicz, Aleksander Gurjanow, Warszawa 2005.
- Jabłonowski Marek, Stawecki Piotr, *Następca Komendanta Edward Rydz-Śmigły. Materiały do biografii*, Pułtusk 1998.
- Jagiełło Zdzisław, *Centrum Wyszkożenia Piechoty w Rembertowie w latach 1931–1939*, Toruń 2003.
- Jagiełło Zdzisław, *Piechota Wojska Polskiego 1918–1939*, Warszawa 2005.
- Jak obchodziliśmy w Brzeżanach żałobną rocznicę zgonu Marszałka Józefa Piłsudskiego*, *Głos Brzeżański* 1939, nr 10, s. 5.
- Jankowski Jan Maria, *Steny biją celnie*, Kraków 1983.
- Jędrzejewicz Wacław, Cisek Janusz, *Kalendarium życia Józefa Piłsudskiego 1867–1935*, T. I, 1867–1935, T. III, 1921–1926, Kraków-Łomianki 2006–2007.
- Kaczyńska Danuta, Pyka Gotfryd, *Piotr Pomian. Szef Głównej Kwatery Szarych Szeregów*, Warszawa 1984.
- Kalbarczyk Sławomir, *Sowieckie represje wobec podziemia niepodległościowego w Warszawie i okolicach na przełomie 1844 i 1945 roku*, *Pamięć i Sprawiedliwość: biuletyn Głównej Komisji Badań Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu* 2002, nr 2, s. 139–155.

- Kalbarczyk Sławomir, Z „Czarnej księgi” komunizmu: NKWD i „Informacji” Wojska Polskiego w podwarszawskich Włochach w 1945 roku, w: Z „Czarnej księgi” komunizmu: NKWD, „Smiersz” i „Informacja”, WP w Warszawie i okolicach 1944–1945, redaktor Sławomir Stępień, s. 15–34.
- Kersten Krystyna, *Narodziny systemu władzy, Polska 1943–1948*, Paryż 1986.
- Kersten Krystyna, *Polityczny i propagandowy obraz zbrojnego podziemia w latach 1945–1947 w świetle pracy komunistycznej*, w: *Wojna domowa czy nowa okupacja? Polska po roku 1944*, pod redakcją Andrzeja Ajnenkiela, Warszawa 2001, s. 169–179.
- Kersten Krystyna, *Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego 22 VII–31 XII 1944*, Lublin 1965.
- Kersten Krystyna, *Repatriacja ludności Polskiej po II wojnie światowej (studium historyczne)*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1974.
- Kijewska Jadwiga, Sanojca Antoni, „Schemat organizacyjny SZP-ZWZ-AK 1939–1945. Podział terenu II Rzeczypospolitej na Okręgi, Inspektoraty rejonowe, Obwody oraz kryptonimy siatki terenowej”, *Dzieje Najnowsze* 1980, nr 3, s. 89–203.
- Kirszak Jerzy, „Związek Walki Czynnej”, *Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej* 2008, nr 5–6, s. 29–35.
- Klimecki Michał, *Gorlice 1915*, Warszawa 1991.
- Klimecki Michał, *Lwów 1918–1919*, Warszawa 1998.
- Klimecki Michał, *Łowczówek 1914*, Warszawa 1993.
- Klimecki Michał, „Organizacja i działania oddziałów strzeleckich lipiec–sierpień 1914”, *Studia i materiały do historii wojskowości* 1988, T. XXX, s. 247–263.
- Klimecki Michał, *Pod rozkazami Piłsudskiego. Bitwa pod Kostiuchnowką 4–6 lipca 1916*, Warszawa 1990.
- Klimecki Michał, „Wojna czy pokój. Polsko-ukraińskie negocjacje 1918–1921”, w: *Polska i Ukraina. Sojusz 1920 roku i jego następstwa*, redakcja naukowa Zbigniew Karpus, Waldemar Rezmer, Emilian Wiszka, Toruń 1997, s. 43–79.
- Klimecki Michał, „Elementy polskiej tradycji wojskowej w Legionach”, w: *Z dziejów Legionów Polskich i Polskiej Organizacji Wojskowej 1914–1918. Materiały z sympozjum z 10 listopada 1983 r.*, pod redakcją Piotra Stawckiego, Warszawa 1984, s. 100–105.
- Klimecki Michał, Klimczak Władysław, *Legiony Polskie*, Warszawa–Kraków 1990.
- Kliszewicz Leonidas, *Placówki wojskowej łączności kraju z centralą w Londynie podczas II wojny światowej*, Cz. 4, *Baza w Kairze*, Warszawa 2000.
- Kołąkowski Piotr, „Sowiecki Kontrwywiad i Aparat Bezpieczeństwa w walce z Polskim Podziemiem Niepodległościowym 1944–1945”, *Przegląd Historyczno-Wojskowy* 2001, nr 1, s. 5–33.
- Konieczny Zdzisław, *Walki polsko-ukraińskie w Przemyślu i okolicy. Listopad–grudzień 1918*, Przemyśl 1993.
- Konspiracja i opór społeczny w Polsce 1944–1956. Słownik biograficzny*, T. I, pod redakcją komitetu po przewodnictwem Janusza Kurtyki, Kraków–Warszawa–Wrocław 2002.
- Konspiracja i opór społeczny w Polsce 1944–1956. Słownik biograficzny*, T. IV, pod redakcją komitetu po przewodnictwem Janusza Kurtyki, Kraków–Warszawa–Wrocław 2010.
- Korzeniowski Paweł, *Zasady walki Wojska Polskiego w latach 1921–1939*, Raciborsko 2011.
- Kossewska Elżbieta, *Związek Legionistów Polskich 1922–1939*, Warszawa 2003.
- Kowalski Zdzisław, „5 Armia w bitwie warszawskiej”, *Biuletyn Wojskowej Służby Archiwalnej* 1995, nr 18, s. 43–58.
- Kozłowski Eugeniusz, Wrzosek Mieczysław, *Dzieje oręża polskiego 1794–1938*, Warszawa 1973.
- Kozera Łukasz, Wojtasik Mieczysław, *Zarys administracyjny niemieckiej okupacji Generalnej Guberni (komentarz i teksty źródłowe)*, Chełm 2008.

- Königsberg Wojciech, *Droga „Ponurego”*. Rys biograficzny majora Jana Piwnika, Warszawa 2011.
- Krotofil Maciej, *Ukraińska Armia Halicka 1918–1920: organizacja, uzbrojenie, wyposażenie i wartość bojowa sił zbrojnych Zachodnio-Ukraińskiej Republiki Ludowej*, Toruń 2002.
- Kruszyński Bartosz, *Kariery oficerów II Rzeczypospolitej*, Poznań 2011.
- Kryśka-Karski Tadeusz, Żurakowski Stanisław, *Generałowie Polski niepodległej*, Warszawa 1991.
- Kryśka-Karski Tadeusz, „Spisy imienne kadry i absolwentów”, w: *Szkoła Podchorążych Piechoty: Księga Pamiątkowa: uzupełnienia, komitet redakcyjny pod przewodnictwem Janusza Rowińskiego*, Londyn 1976, s. 57–163.
- Księga chwały piechoty*, komitet redakcyjny pod przewodnictwem Bronisława Ketling-Prugara, Warszawa 1937–1939.
- Kumaniecki Jerzy, *Pokój polsko-radziecki 1921: geneza, rokowania, traktat, komisje mieszane*, Warszawa 1985.
- Kunert Andrzej Krzysztof, *Generał „Monter” Antoni Chruściel. Komendant podziemnej Warszawy*, Warszawa 2012.
- Kunert Andrzej Krzysztof, *Ilustrowany Przewodnik po Polsce Podziemnej 1939–1945*, Warszawa 1996.
- Kunert Andrzej Krzysztof, *Słownik biograficzny konspiracji warszawskiej 1939–1944*, Warszawa 1987, t. 1 i 2.
- Kunert Andrzej Krzysztof, *Słownik biograficzny konspiracji warszawskiej 1939–1944*, Warszawa 1991, t. 3.
- Kuropieśka Józef, *O opiniowaniu oficerów Armii II Rzeczypospolitej*, *Wojskowy Przegląd Historyczny* 1970, nr 3, s. 314–339.
- Kurtyka Janusz, *Generał Leopold Okulicki „Niedźwiadek” (1898–1946)*, Warszawa 1989.
- Kurtyka Janusz, *Na szlaku AK (NIE, DZS, WiN)*, *Zeszyty Historyczne* 1990, z. 94, s. 13–47.
- Kutrzeba Tadeusz, *Wyprowa kijowska 1920 roku*, Warszawa 1937.
- Larecki Jan, *Wielki leksykon służb specjalnych świata. Organizacje wywiadu, kontrwywiadu i policji politycznych świata, terminologia profesjonalna i żargon operacyjny*, Warszawa 2007.
- Latkowska-Rudzińska Helena, *Łączność Komendy Głównej Armii Krajowej 1939–1944. Odcinek „Południe”*, Lublin 1985.
- Legenda Legionów. Opowieść o Legionach oraz ludziach Józefa Piłsudskiego*, Warszawa 2010.
- Legiony na polu walki. Działania pierwszego pułku Legionów na lewym brzegu Wisły w sierpniu i wrześniu 1914 roku. Relacje uczestników*, zebrał i wstępem zaopatrzył Wacław Tokarz, Piotrków 1916.
- Lenczewski Tomasz, *Deklaracja płk. Jana Mazurkiewicza – „Radosława” z 8 września 1945 r.*, *Zeszyty Historyczne* 1990, z. 93, s. 188–196.
- Leżeński Cezary, *Kwatera 139. Opowieść o marszałku Rydzu-Śmigłym 2*, Lublin 1989.
- Liga Morska i Kolonialna Oddział w Brzeżanach popularyzuje w Brzeżańszczyźnie znaczenie Polskiego Morza*, *Głos Brzeżański* 1939, nr 14, s. 4.
- Lipiński Piotr, *Raport Rzepeckiego. Historia twórcy antykomunistycznego podziemia*, Warszawa 2005.
- Lipiński Piotr, *Towarzysze Niejasnego*, Warszawa 2003.
- Lipiński Wacław, *Historia Związku Strzeleckiego*, Warszawa 1930.
- Lipiński Wacław, *Legiony Polskie 1914–1918, Żołnierze Legionów i Żołnierz P.O.W.* 1939, nr 3 i 4, s. 54–63.
- Lipiński Wacław, *Walka zbrojna o niepodległość Polski 1914–1918*, Kraków 1987.
- List Andrzeja M. Kobosa do redakcji Zeszytów Historycznych z lipca 1992 r.*, *Zeszyty Historyczne* 1992, z. 101, s. 234–235.
- Łabuszewski Tomasz, Krajewski Kazimierz, Józef Czaplicki vel Izydor Kurtz (1911–1985), *działacz komunistyczny, partyzant, dyrektor Departamentu III Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego, Aparat Represji w Polsce Ludowej* 2008, nr 1, s. 479–487.

- Łossowski Piotr, *Łotwa nasz sąsiad. Stosunki polsko-łotewskie w latach 1918–1939*, Warszawa 1990.
- Łowczowski Gustaw, *Piąty Pułk Piechoty Legionów „Zuchowatych”*, Londyn 1968.
- Łukomski Grzegorz, Polak Bogusław, *W obronie Wilna, Grodna i Mińska. Front Litewsko-Białoruski wojny polsko-bolszewickiej 1918–1920*, Koszalin–Warszawa 1994.
- Malinowski Jerzy, *Piłsudczykowski Obóz Polski Walczącej (1940–1944). Zarys struktury i działalności*, Czaszy Nowożytnie 2000 T. IX, s. 137–160.
- Markert Wojciech, *1 pułk piechoty Legionów Józefa Piłsudskiego*, Pruszków 2006.
- Mazur Grzegorz, *Biuro Informacji i Propagandy SZP-ZWZ-AK 1939–1945*, Warszawa 1987.
- Mazurkiewicz Stanisław, *Czy Radosław był postacią kontrowersyjną?*, Zeszyty Historyczne 1999, z. 129, s. 129.
- Milewska Waława, Nowak Janusz Tadeusz, Zientara Maria, *Legiony Polskie 1914–1918. Zarys historii militarnej i politycznej*, Kraków 1998.
- Mołdawa Tadeusz, *Ludzie władzy 1944–1991. Władze państwowe i polityczne Polski według stanu na dzień 28 II 1991*, Warszawa 1991.
- Musiał Filip, Lasota Marek, *Kościół zraniony. Proces księdza Lelity i sprawa kurii krakowskiej*, Kraków 2003.
- Najuroczystszy z dni Brzeżan...*, Głos Brzeżański 1939, nr 12, s. 2.
- Nałęcz Tomasz, *Polska Organizacja Wojskowa 1914–1918*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1984.
- Ney–Krwawicz Marek, *Biuro generała Sosnkowskiego. Komenda Główna Związku Walki Zbrojnej we Francji listopad 1939–czerwiec 1940*, Warszawa 1996.
- Ney–Krwawicz Marek, *Generał brygady August Emil Fieldorf. Szkic do sylwetki żołnierza w 50-lecie stracenia bohatera*, Niepodległość i Pamięć 2003, nr 19, s. 203–216.
- Ney–Krwawicz Marek, *Komenda Główna Armii Krajowej 1939–1945*, Warszawa 1990.
- Ney–Krwawicz Marek, *Komenda Główna Związku Walki Zbrojnej we Francji. Listopad 1939–czerwiec 1940*, *Wojskowy Przegląd Historyczny* 1992, z. 3, s. 35–59.
- Ney–Krwawicz Marek, „*Mam szereg pierwszorzędnych pracowników...*”. *Z zagadnień kadrowych Polskiego Państwa Podziemnego*, Warszawa 2009.
- Nowy Komendant garnizonu brzeżańskiego*, Głos Brzeżański 1938, nr 8, s. 6.
- Obchód 20-lecia obrony Lwowa poważną manifestacją Brzeżan*, Głos Brzeżański 1939, nr 2, s. 6.
- Operacja „Burza” i Powstanie Warszawskie 1944*, pod redakcją Krzysztofa Komorowskiego, Warszawa 2008.
- Odziemkowski Janusz, *Bitwa nad Niemnem 20–29 IX 1920 r., w: Bitwa niemeńska*, pod redakcją Urszuli Kraśnickiej i Krzysztofa Filipowa, Białystok 2000, s. 34–43.
- Odziemkowski Janusz, *Lida 1920*, Warszawa 1994.
- Odziemkowski Janusz, *Piechota Polska w wojnie z Rosją Bolszewicką 1919–1920*, Warszawa 2010.
- Oettingen Urszula, *I Brygada Legionów Polskich na Wołyniu (grudzień 1915–kwiecień 1916)*, *Przegląd Historyczno-Wojskowy* 2007, nr 2, s. 39–58.
- Oettingen Urszula, *Czarkowy – na drodze do niepodległości*, cz. 1, *Bój 16–24 września 1914 r.*, Kielce 2002.
- Ostasz Grzegorz, *Zrzeszenie „Wolność i Niezawisłość”. Okręg Rzeszów*, Rzeszów 2000.
- Paczkowski Andrzej, *Od sfalszowanego zwycięstwa do prawdziwej klęski. Szkice do portretu PRL*, Kraków 1999.
- Paczkowski Andrzej, *Trzy twarze Józefa Światły. Przyczynek do historii komunizmu w Polsce*, Warszawa 2009.
- Pajewski Janusz, *Odbudowa Państwa Polskiego 1914–1918*, Poznań 2005.
- Pajewski Janusz, *Pierwsza wojna światowa 1914–1918*, Warszawa 2004.
- Palski Zbigniew, *Kadry organów Informacji Wojska Polskiego*, *Przegląd Historyczny* 1993, z. 4, s. 463–485.
- Pawłowicz Jacek, *Rotmistrz Witold Pilecki 1901–1948*, Warszawa 2008.
- Pawłowski Ferdinand, *Wspomnienia legionowe*, Kraków 1994.

- Piechota polska 1939–1945. Materiały uzupełniające do „Księgi Chwały Piechoty”*, wydanej w Warszawie, w 1939 roku, z. 3, materiały zebrał i opracował Tadeusz Krysa-Karski, Londyn 1970.
- Piecuch Henryk, *Od Bieruta do Ochaba. Akcje specjalne*, Warszawa 1996.
- Pindel Kazimierz, *Państwowy Urząd Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego w dziejach II RP (1927–1939)*, *Przysposobienie Obronne* 1992, nr 4, s. 195–201.
- Piskor Tadeusz, *Wyprawa wileńska*, Warszawa 1919.
- Plużański Tadeusz, *Rocznica śmierci generała Augusta Emila Fieldorfa „Nila”. Został stracony bo odmówił współpracy z bezpieką*, *Życie Warszawy* 1999, nr 55, dodatek cotygodniowy Ekstrasobota, s. 6.
- Pobóg-Malinowski Władysław, *Najnowsza historia polityczna Polski 1864–1945*, T. III, *okres 1939–1945*, Londyn 1960.
- Podniosły ton uroczystości święta państwowego 3-go Maja w Brzeżańszczyźnie*, *Głos Brzeżański* 1938, nr 11, s. 3.
- Poksiński Jerzy, *„TUN” Tatar–Utnik–Nowicki*, Warszawa 1992.
- Polska 1939–1945. Straty osobowe i ofiary represji pod dwiema okupacjami*, pod redakcją Wojciech Materskiego i Tomasza Szaroty, Warszawa 2009.
- Polski Czyn Zbrojny w II Wojnie Światowej. Walki formacji polskich na zachodzie 1939–1945*, redaktor Witold Biegański, Warszawa 1981.
- Polski Czyn Zbrojny w II Wojnie Światowej. Wojna obronna Polski 1939 roku*, redaktor Witold Biegański, Warszawa 1979.
- Polskie Siły Zbrojne w drugiej wojnie światowej*, T. I, *Kampania wrześniowa 1939*, część pierwsza, Londyn 1951.
- Polskie Siły Zbrojne w drugiej wojnie światowej*, T. I, *Kampania wrześniowa 1939*, część druga, Londyn, bdw.
- Polskie Siły Zbrojne w drugiej wojnie światowej*, T. I, *Kampania wrześniowa 1939*, część trzecia, Londyn 1959.
- Polskie Siły Zbrojne w drugiej wojnie światowej*, T. III, *Armia Krajowa*, Warszawa 1950.
- Pomarański Stefan, *Zarys historii wojennej 1-go pułku piechoty Legionów*, Warszawa 1931.
- Porwit Marian, *Komentarze do historii polskich działań obronnych 1939 roku*. Cz. 2, *Odwrót i kontrofensywa*, Warszawa 1983.
- Pruszkowski Antoni, *Przewodnik społeczny: dane monograficzno-orientacyjne 250-ciu polskich stowarzyszeń i związków: I. młodzieży, II. b. wojskowych, III. ogólnospołecznych, IV. kulturalno-oświatowych, V. gospodarczych, VI. kobiecych, VII. Akcji Katolickiej, VIII. zw. zawodowych, IX. Różnych*, Warszawa 1934.
- Przemoc i dzień powszedni w okupowanej Polsce*, redaktor naukowy Tomasz Chinciński, Gdańsk 2011.
- Przeźwiński Andrzej, Strzembosz Adam, *Generał „Nil” = General „Nil”*, Warszawa 1999.
- Przybylski Adam, *Bój obronny o Wilno*, Warszawa 1929.
- Przybylski Adam, *Wojna 1918–1921*, Warszawa 1930.
- Przybylski Henryk, *Front Morges*, Toruń 2007.
- Rezmer Waldemar, *4 stycznia 1919 roku – początek wojny Polski z Rosją Sowiecką*, *Przegląd Historyczno-Wojskowy* 2009, nr 1, s. 55–68.
- Rezmer Waldemar, *Działania wojenne nad dolną Wisłą w sierpniu 1920 r. Próba analizy operacyjnej*, w: *75-lecie Bitwy Warszawskiej 1920: Materiały konferencji 30 XI–1 XII 1995 r. i uroczystości w dniu 20 sierpnia 1995 r. pod Pomnikiem Poległych Obrońców Wisły 1920 roku*, redaktor Danuta Kuźniacka, Włocławek 1997, s. 103–132.
- Rezmer Waldemar, *Walki o Wilno w styczniu 1919 roku – początek wojny polsko-sowieckiej*, *Europa Orientalis. Studia z dziejów Europy Wschodniej i Państw Bałtyckich* 2010, T. 2, s. 55–75.
- Rozwadowski Piotr, *Państwowy Urząd Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego 1927–1939*, Warszawa 2000.

- Rutkowski Stanisław, *Geneza i przebieg odsieczy Lwowa 1918 r.*, Bellona 1926, T. 23, z. 1, s. 33–48.
- Salmonowicz Stanisław, *Ludwik Muzyczka 1900–1977. Polityk i żołnierz*, Warszawa 1992.
- Salmonowicz Stanisław (Aleksander Nowosielski), *Powstanie Warszawskie. Próba uporządkowania genezy i oceny ogólnej*, Toruń 1990.
- Saski Józef, *Akcja odbicia więźniów pod Celestynowem 20.5.1943 r.*, Wojskowy Przegląd Historyczny 1958, nr 1, s. 77–100.
- Satora Kazimierz, *Opowieści wrześniowych sztandarów*, Warszawa 1990.
- Satora Kazimierz, *Produkcja uzbrojenia w polskim ruchu oporu 1939–1944*, Warszawa 1985.
- Siemaszko Zbigniew Sebastian, *Działalność generała Tatara (1943 – 1949)*, Lublin 2004.
- Skład osobowy Powiatowego Komitetu Pożyczki Obrony Przeciwlotniczej w Brzeżanach gwarantuje powodzenie Pożyczki Lotniczej w Brzeżańszczyźnie*, Głos Brzeżański 1939, nr 9, s. 1.
- Smoliński Aleksander, *1 Armia Konna podczas walk na polskim teatrze działań wojennych w 1920 roku. Organizacja, uzbrojenie, wyposażenie oraz wartość bojowa*, Toruń 2008.
- Snopko Jan, *Final epopei Legionów Polskich 1916–1918*, Białystok 2008.
- Srokowski Konstanty, *N.K.N. Zarys historii Naczelnego Komitetu Narodowego*, Kraków 1923.
- Stachiewicz Piotr, *Parasol. Dzieje oddziału do zadań specjalnych Kierownictwa Dywersji Komendy Głównej Armii Krajowej*, Warszawa 1984.
- Stawecki Piotr, *Narodziny Wojska Polskiego na przełomie 1918 i 1919 roku*, w: *Wojsko Polskie 1914–1922*, t. II, pod redakcją naukową Bogusława Polaka, Koszalin 1986, s. 250–271.
- Stawecki Piotr, *Słownik biograficzny generałów Wojska Polskiego 1918–1939*, Warszawa 1994.
- Stawecki Piotr, *Wskrzeszenie Wojska Polskiego na przełomie lat 1918 i 1919*, *Studia i Materiały do historii wojskowości* 1986, T. XXIX, s. 205–233.
- Steiner Jean François, *Warszawa 1944*, Warszawa 1991.
- Strzelecki patrol z Brzeżan w marszu... Z hołdem dla Marszałka Edwarda Śmigłego-Rydza*, Głos Brzeżański 1939, nr 6, s. 4.
- Strzembosz Tomasz, *Akcje zbrojne podziemnej Warszawy 1939–1944*, Warszawa 1983.
- Strzembosz Tomasz, *Oddziały szturmowe konspiracyjnej Warszawy 1939–1944*, Warszawa 1983.
- Suchcitz Andrzej, *Emigracyjne losy polskiej generalicji po 1945 r.*, *Wojskowy Przegląd Historyczny* 1993, nr 3, s. 103–110.
- Suleja Włodzimierz, *Józef Piłsudski*, Wrocław–Warszawa–Kraków 2004.
- Szarota Tomasz, *Stefan Rowecki „Grot”*, Warszawa 1985.
- Śnitko-Rzeszut Janina, *Pro Memoria*, *Wojskowy Przegląd Historyczny* 1992, nr 1, s. 456–457.
- Święto pułkowe brzeżańskiego pułku piechoty*, Głos Brzeżański 1939, nr 11, s. 6.
- Tarka Krzysztof, *„Generał Wilk”. Aleksander Krzyżanowski – komendant Okręgu Wileńskiego ZWZ-AK*, Łomianki 2012.
- Tarka Krzysztof, *Jeden z wyklętych – generał Aleksander Krzyżanowski „Wilk”. Komendant Okręgu Wileńskiego ZWZ-AK*, Warszawa 2000.
- Tomaszewski Patryk, *Polskie korporacje akademickie w latach 1918–1939. Struktury, myśl polityczna, działalność*, Toruń 2011.
- Tradycyjny opłatek oddziału Związku Legionistów Polskich w Brzeżanach ważnym wydarzeniem społecznym*, Głos Brzeżański 1939, nr 3, s. 6.
- Trzecia smutna rocznica zgonu Niezapomnianego Wskrzesiciela Ojczyzny Marszałka Józefa Piłsudskiego*, Głos Brzeżański 1938, nr 11, s. 4.

- Ubowski Leszek, *Okręg ZWZ-AK Białystok. Struktura organizacyjna* (2), Kierunki 1989, nr 43, s. 8.
- Ubowski Leszek, *Pod radziecką okupacją (1939–1941)*, Kierunki 1989, nr 42, s. 1, 8.
- Uniszewski Zdzisław, *Sędzia*, Tygodnik Solidarność 1990, nr 7, s. 13.
- Uroczyste dni Brzeżan, *Głos Brzeżański* 1938, nr 22, s. 2–3.
- Uzbrojenie legionów polskich, *Bellona* 1919, z. 7, s. 563–572.
- W dniu święta brzeżańskiego pułku piechoty, *Głos Brzeżański* 1938, nr 11, s. 1–2.
- Walne zgromadzenie oddziału Związku Legionistów Polskich w Brzeżanach, *Głos Brzeżański* 1939, nr 6, s. 6.
- Wanat Leon, *Za murami Pawiaka*, Warszawa 1972.
- Wasilewski Jacek, *Sprawa generała Augusta Emila Fieldorfa*, Palestra. Organ Naczelnej Rady Adwokackiej 1989, nr 11–12, s. 1–13.
- Wawrzyniak Eugeniusz, *Trybunał Przemocy. Szesnastu z Łubianki*, Warszawa 1998.
- Wełna Mieczysław, *Wojsko Polskie w obronie ziem polskich na wschodzie w latach 1918–1920. Odznaki pamiątkowe i okolicznościowe*, Wrocław 2001.
- Wereszycki Henryk, *Historia Austrii*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1972.
- Wieczorkiewicz Paweł, *Historia Polityczna Polski 1935–1945*, Warszawa 2010.
- Wieczorkiewicz Paweł, *Ostatnie lata Polski niepodległej. Kampania 1939 roku*, Łomianki 2013.
- Wieczorkiewicz Paweł, „Polska w planach Stalina w latach 1935–1945”, w: *W objęciach Wielkiego Brata: Sowietci w Polsce 1944–1993*, pod redakcją Konrada Rokickiego i Sławomira Stępnia, Warszawa 2009, s. 21–34.
- Wiśniewska Małgorzata, *Związek Strzelecki (1910–1939)*, Warszawa 2010.
- Wnuk Rafał, „Antysowieckie podziemie estońskie, łotewskie, litewskie, ukraińskie, białoruskie i polskie. Zarys dziejów i próba porównania”, w: *Wojna po wojnie. Antysowieckie podziemie w Europie Środkowo-Wschodniej w latach 1943–1953*, redaktor Beata Bińko, Gdańsk–Warszawa 2012, s. 14–177.
- Wojna o wszystko. Opowieść o wojnie polsko-bolszewickiej 1919–1920*, Warszawa 2010.
- Wojsko Polskie 1914–1922*, t. I, pod redakcją Bogusława Polaka, Koszalin 1986.
- Woszczyński Bolesław, „Problem weryfikacji stopni oficerskich w latach 1920–1921”, w: *Studia historyczne Stanisławowi Herbstowi na sześćdziesięciolecie urodzin w upominku uczniowie, koledzy, przyjaciele*, komitet redakcyjny Emanuel Halicz, Aleksander Gieysztor, Warszawa 1967, s. 153–156.
- Wolsza Tadeusz, *Więzienia stalinowskie w Polsce. System, codzienność, represje*, Warszawa 2005.
- Wróblewski Jan, *Armia „Prusy” 1939*, Warszawa 1986.
- Wrzosek Mieczysław, *Polski czyn zbrojny podczas pierwszej wojny światowej 1914–1918*, Warszawa 1990.
- Wrzosek Mieczysław, *Wojny o granice Polski Odrodzonej 1918–1921*, Warszawa 1992.
- Wrzosek Mieczysław, „Zarys organizacyjny Legionów Polskich” w: *Z dziejów Legionów Polskich i Polskiej Organizacji Wojskowej 1914–1918. Materiały z sympozjum z 10 listopada 1938 r.*, pod redakcją Piotra Stawckiego, Warszawa 1984, s. 17–40.
- Wysocki Wiesław Jan, „*Nil*” generał August Emil Fieldorf 1895–1953, Warszawa 2010.
- Wysocki Wiesław Jan, „Oskarżenie Witolda Pileckiego i współtowarzyszy. Charakter śledztwa, procesu publicznego i procesów odpryskowych”, w: *Przestępstwa sędziów i prokuratorów w Polsce lat 1944–1956*, pod redakcją Witolda Kuleszy i Andrzeja Rzeplińskiego, Warszawa 2001, s. 219–239.
- Z bojów Brygady Piłsudskiego*, Kraków 1915.
- Z dziejów Wydziału Łączności Zagranicznej Komendy Głównej ZWZ-AK „Zagroda”. Materiały z VIII sesji popularnonaukowej połączonej z VI Zjazdem Kurierów i Emisariuszy w dniu 14 listopada 1998 roku*, pod redakcją Katarzyny Minczykowskiej i Jana Szilinga, Toruń 1999.
- Zachuta Leszek, *51 pułk piechoty Strzelców Kresowych im. Giuseppe Garibaldiego*, Pruszków 1992.

- Zachuta Leszek, „O czynach wojennych kawalerów Orderu Wojennego Virtuti Militari”, *Hetman. Klub Miłośników Militariów Polskich im. Andrzeja Zaremby* 1995, nr 2, s. 41–43.
- Zając Józef, „Bitwa 5-tej Armii nad Wkrą”, *Bellona* 1925, T. XIX, z. 2, s. 210–241.
- Zamojski Jan, „Konferencja w belgradzka w 1940 r.”, *Najnowsze Dzieje Polski. Materiały i studia z okresu II wojny światowej* 1996, T. X, s. 191–238.
- Zarys dziejów wojskowości polskiej w latach 1864–1939*, pod redakcją Piotra Staweckiego, Warszawa 1990.
- „Zwyczajny” resort. *Studia o aparacie bezpieczeństwa 1944–1956*, pod redakcją Kazimierza Krajewskiego i Tomasza Łabuszewskiego, Warszawa 2005.
- Zarzycki Piotr, *Ilża 1939*, Warszawa 2013.
- Zarzycki Piotr, *Południowe Zgrupowanie Armii „Prusy” we wrześniu 1939 roku*, Warszawa 2001.
- Żak Andrzej Czesław, *Wilno 1919–1920*, Warszawa 1993.
- Żenczykowski Tadeusz, *Dramatyczny rok 1945*, Łomianki 2005.
- Żarkowski Paweł, *Polska sztuka wojenna w okresie bitwy warszawskiej. Front Środkowy w działaniach manewrowych w sierpniu 1920 roku*, Warszawa 2000.

Opracowania nieopublikowane

- Bobrowski Tadeusz Władysław, „Aneks do wspomnień z internowania w ZSRR napisanych w 1989”.
- Bobrowski Tadeusz, „Wspomnienia z internowania w ZSRR”.
- Fieldorf Maria, Zachuta Leszek, „Starania rodziny w obronie dobrego imienia gen. bryg. Augusta Emila Fieldorfa „Nila” oraz proces karny sprawców jego zabójstwa”, referat wygłoszony na konferencji w 50. Rocznicą stracenia gen. Augusta Emila Fieldorfa „Nila”, która odbyła się 21 lutego 2003 roku.
- Kalbarczyk Sławomir, „Gen, bryg. August Emil Fieldorf „Nil” – sylwetka patrioty”, referat wygłoszony na konferencji w 50. Rocznicą stracenia gen. Augusta Emila Fieldorfa „Nila”, która odbyła się 21 lutego 2003 roku.
- Kulesza Witold, „Skazanie i stracenie gen. Fieldorfa „Nila” jako przypadek zabójstwa sądowego”, referat wygłoszony na konferencji w 50. Rocznicą stracenia gen. Augusta Emila Fieldorfa „Nila”, która odbyła się 21 lutego 2003 roku.
- List członka Komisji Polskiej Stowarzyszenia „Memoriał” Aleksandra Gurjanowa do Marii Fieldorf-Czarskiej z dnia 2 lutego 2003 roku, kserokopia w zbiorach autora.
- „List elektroniczny dr. hab. Krzysztofa Szważyka do autora z dnia 24 marca 2015 roku, w zbiorach autora.
- List elektroniczny dr. Sławomira Kalbarczyka do autora z dnia 7 lutego 2011 roku, w zbiorach autora
- Lityński A., „Sąd tajny w Warszawie 1950–1954”, referat wygłoszony na konferencji w 50. Rocznicą stracenia gen. Augusta Emila Fieldorfa „Nila”, która odbyła się 21 lutego 2003 roku.
- Notatka sporządzona przez autora podczas spotkania z prof. dr hab. Stanisław Salmonowiczem w dniu 7 czerwca 2013 roku, w zbiorach autora oraz Notatka sporządzona przez autora podczas spotkania z prof. dr hab. Stanisławem Salmonowiczem w dniu 22 stycznia 2014 roku, w zbiorach autora.
- Notatka sporządzona podczas spotkania z księdza prałata Józefem Majem w dniu 28 czerwca 2011 roku, w zbiorach autora.
- Notatka sporządzona przez autora podczas spotkania z Tadeuszem Bobrowskim w dniu 26 stycznia 2011 roku, w zbiorach autora.
- Notatka sporządzona przez księdza prałata Józefa Maja w dniu 12 września 1988 roku, kserokopia w zbiorach autora.
- Notatka sporządzona przez księdza prałata Józefa Maja w dniu 24 maja 2008 roku, kserokopia w zbiorach autora.

Notatka sporządzona przez księdza prałata Józefa Maja w dniu 31 lipca 2007 roku, kserokopia w zbiorach autora.

Notatka z rozmowy z doktorem Wojciechem Frazikiem przeprowadzonej w dniu 18 lutego 2014 roku, w zbiorach autora.

Relacja Marii Fieldorf-Czarskiej, w zbiorach autora.

Relacja Tadeusza Bobrowskiego, w zbiorach autora.

Rzepliński Andrzej, „Dr Emil Merz. Sylwetka adwokata, funkcjonariusza MBP, p.o. sędziego Sądu Najwyższego”, referat wygłoszony na konferencji w 50. rocznicę stracenia gen. Augusta Emila Fieldorfa „Nila”, która odbyła się 21 lutego 2003 roku.

Spisok Poliakov, polskich grażdan v lagierie NKWD nr 231 Svierdlovskoj Oblasti, s. 13, kserokopia w zbiorach autora.

Zalewski Jan, „Obóz NKWD w Rembertowie i Łagry na Uralu 1945–1947”.

Skorowidz nazwisk

- A**
Adamczewski, Jan 14
Adam, ps., *zob.* Pełczyński, Tadeusz
Ajnenkiel, Andrzej 165
Albrecht, Janusz 97, 98, 108
Alois, ps., *zob.* Pełczyński, Tadeusz
Anders, Władysław 150, 171
Andrejew, Igor 189, 194, 195
Andrzejewski, Leon 174–176, 198, 199
Arciszewski, Tomasz 153, 165
Ardanowska, Marlena 11
Ardanowski, Jan Krzysztof 11
Arnold, ps. 175
August, ps., *zob.* Muzyczka, Ludwik
Auscaler, Gustaw 189, 194, 195
- B**
Bajer, Stefan 152, 154
Balbus, Tomasz 135, 184
Balcerak, Wiesław 42
Baliński, Karol 47
Baliszewski, Dariusz 101, 102
Bauer, Maria 101
Bąbiński, Kazimierz 10, 32, 132, 133, 144, 145, 149, 150, 159–161, 167–169, 171, 172, 184
Bąk, ps., *zob.* Krajewski, Henryk;
zob. Rekucki, Franciszek
Bednarscy 137
Belina-Prażmowski, Władysław 21, 23, 42, 43
Benedykt, ps., *zob.* Muzyczka, Ludwik
Beria, Ławrentij 153, 155, 163, 164
Berling, Zygmunt 70, 177
Berman, Jakub 179, 194, 200
Bernhardt, Anna 11
Berthélem, Joseph 40
Beseler, Hans von 32
Bezeg, Henryk 133, 137
Biedroń, Tomasz 144
Biega, Bolesław 158
Biegański, Stanisław 54, 82, 89–91, 93, 99
Bielecki, ps., *zob.* Czarnecki, Stefan
Bieniecki, Aleksander 41
Bień, Adam 145, 147
Bierut, Bolesław 7, 164, 166, 179, 194, 195, 198
Birstein, Vadim 147
Bissingen, Ferdynand 23, 24
Błazyński, Zbigniew 166
Błociszewska, Helena 162, 171
Bobrowski, Tadeusz 9, 10, 11, 149, 151, 152, 154–159, 178
Bogalecki, Tadeusz 15, 16
Bohusz-Szysko, Zygmunt 74
Bokszczanin, Janusz 137, 140, 146, 149
Bolek, ps., *zob.* Janaszek, Waclaw
Borkiewicz, Adam 10, 41–62, 64, 91
Borkowski, Ryszard 203
Borodziej, Włodzimierz 93
Boruta-Spiechowicz, Mieczysław 104
Boryna, ps., *zob.* Bąbiński, Kazimierz
Borys, Adam 113, 121–123, 126, 127
Bór, ps., *zob.* Komorowski, Tadeusz
Braun, Emil 123
Brochwicz-Lewiński, Janusz 117
Broniewski, Stanisław 9, 111, 112, 129, 137, 159
Broniewski, Władysław 50, 55, 60
Broniwoj-Orliński, Wincenty 192, 193
Brusiłow, Aleksiej 31
Bryl, ps., *zob.* Borys, Adam
Brystygier, Julia 198, 199
Budionny, Siemion 47, 48, 51, 52
Bugajski, Ryszard 7

Bujwid, Kazimiera 14

Bujwid, Odon 14, 17

Buk, ps., *zob.* Głut, Marian

Burchardt-Bukacki, Stanisław 25, 40

Burczak, Marzanna 7, 10, 196

Bürkl, Franz 121–123

Bytnar, Jan 119

Caban, Ireneusz 155

Cariewskaja, Tatiana 9

Carmen, ps., *zob.* Janson, Feliks

Cegielka, Artur 152

Chadaj, Magdalena 152, 160

Chinciński, Tomasz 119

Chinka, ps. 170

Chlebowski, Cezary 107, 112, 125

Chmielarz, Andrzej 9, 10, 93, 112, 124, 130, 131, 134,
135, 143–145, 147, 149, 150

Chmielewski, ps., *zob.* Hoppe, Jan

Chmiel, Walenty 171

Chmurowicz, Jan 199

Chojna, Wacław 110

Chruściel, Antoni 119, 204

Chwalba, Andrzej 100, 144, 145

Ciechanowski, Jan 138

Cieplewicz, Mieczysław 65, 76

Ciepliński, Łukasz 144, 163

Ciok, Władysław 125

Cisek, Janusz 23, 63

Cis, ps., *zob.* Sanojca, Antoni

Cygan, Wiktor 20, 22, 31, 38

Cyrankiewicz, Józef 166

Czaplicki, Józef 173, 176, 182, 198, 199

Czarna Maria, ps., *zob.* Nowak, Maria

Czarnecki, Stefan 159

Czarnowski, Eugeniusz 147

Czeremiński, Zdzisław 69

Czerniakowska, Alina 159

Czerniewski, Kazimierz 118, 125

Czubiński, Antoni 18, 28, 32, 66

Czuperska-Śliwińska, Anna 121

Danielewicz, mjr 175

Dankl, Viktor 20

Davis, Norman 138

Dąbrowski, Jan 23, 24, 31, 33

Dąbrowski, Maryan 27

Deczkowski, Józef 111

Dekutowski, Hieronim 203

Demel, Franciszek 33, 93

Dęb-Biernacki, Stefan 49, 52, 58, 65, 74, 75, 79, 99, 180

Dietrich, ps., *zob.* Schielberg, Eugeniusz

Dobrowski, Stanisław 178

Dobrzyński, Miłosz 11

Doktor, ps., *zob.* Grochulski, Remigiusz;
zob. Jankowski, Jan

Dolan, Anna 177

Doliwa, ps., *zob.* Odyniec-Dobrowolski, Henryk

Dominiczak, Henryk 165, 179

Dorotycz-Malewicz, Marian 105

Dowoyno-Sałohub, Nikołaj 55

Dragat, Władysław 45

Drecka, Anna 138

Drobik, Marian 131

Dubicki, Tadeusz 95, 96

Dudek, Antoni 10, 163–166

Dudziński, Antoni 102

Duraczyński, Eugeniusz 101, 103, 153

Dürfeld, Ernst 123

Dylawerska, Maria 121, 123

Dymant, Władysław 188

Dymek, Anna 14

Dyrektor, ps., *zob.* Kiwerski, Jan

Dzienkiewicz, Anna 155

Dzierżyńska, Aldona 195

Dzierżyński, Feliks 195

Fabiszewski, Władysław 179

Fabrycy, Kazimierz 15, 77

Faszcza, Dariusz 75, 83, 132, 133

Fejgin, Anatol 167

Feldsztein, Tadeusz 29

Fieldorf, Agnieszka z domu Szwanda 13

Fieldorf, Andrzej 13, 18, 177, 193

Fieldorf, August Emil, *passim*

Fieldorf-Czarska, Maria, *zob.* Fieldorf, Maria

- Fieldorf, Jan 17, 30
 Fieldorf, Janina 7, 9, 10, 14, 17, 18, 22, 34, 43, 46, 47, 59, 62, 63, 65, 66, 68, 72, 73, 76, 77, 82, 90, 93, 97, 102, 103, 112, 124, 132, 149, 152, 160, 162, 166, 167, 170, 171, 174, 176, 182, 184, 185, 188, 191, 192, 194–198, 204
 Fieldorf, Józef 47, 101, 169, 170, 177
 Fieldorf, Krystyna 162, 178
 Fieldorf, Maria 7–11, 13–15, 18, 19, 22, 27, 30, 43, 47, 56, 59, 60, 63, 64, 66–69, 71–74, 76, 77, 80, 82–91, 94–99, 101, 103, 105, 115, 116, 118, 123–125, 127, 128–130, 137–139, 146, 149–152, 154, 155, 159–162, 166, 170, 172, 174–176, 178, 179, 182, 185, 191, 192, 194–197, 200, 204
 Fieldorf, Stanisław 171, 178, 181, 204
 Filipowicz, Julian 104
 Filipowicz, Tytus 34
 Filipow, Krzysztof 41, 57
 Firich, Karol 65
 Fitowa, Alina 9
 Franek, ps., *zob.* Niepokólczycki, Franciszek
 Frazik, Wojciech 174, 198, 199
 Friszke, Andrzej 93, 98
 Frühwirth, Engelberth 121
 Furgalski, Tadeusz 18, 19, 21, 22
- G**ajdzik, kpt. 171
 Gajowy, ps., *zob.* Komorowski, Tadeusz
 Gałęzowski, Marek 91, 101, 102, 172
 Gass, Andrzej 179
 Gatner, Witold 200, 201
 Gaworski, Tadeusz 152
 Gąsiorowski, Janusz 235
 Gdanicki, Walenty ps., *zob.* Fieldorf, Emil
 Giełżyński, Jan 71
 Gieysztor, Aleksander 44
 Gil, ps., *zob.* Bezeg, Henryk
 Głabisz, Kazimierz 83
 Glinka, Michał 111
 Globus, ps., *zob.* Herman, Władysław
 Głowacki, Ludwik 79, 81
 Głuchowski, Janusz 80
 Głuszek, Zygmunt 120
- Głut, Marian 144
 G. Mazur, ps., *zob.* Niepokólczycki, Franciszek
 Gnatowski, Michał 105
 Godziemba, ps., *zob.* Sosnkowski, Kazimierz
 Goldman, Roman 133
 Golon, Mirosław 11
 Gołębiewski, Grzegorz 72
 Gomułka, Władysław 166, 200
 Gontarczyk, Piotr 119
 Gontarski, Maciej 88
 Gorazdowski, Jan 139, 140, 172, 180
 Górowska, Maria 13, 14, 93, 95, 99, 100, 102–105, 108, 113, 128, 131, 133, 136, 139–141, 143, 149, 160, 162, 166, 168, 177, 178, 179, 181–188, 190–198, 200, 201
 Górski, Grzegorz 134
 Górski, Kazimierz 149, 182, 183, 185, 186, 187, 192
 Grabica, ps., *zob.* Rowecki, Stefan
 Grabicki, Alojzy 201
 Grabowski, Waldemar 93
 Graff, Alicja 200
 Grochulski, Remigiusz 112
 Grot, ps., *zob.* Rowecki, Stefan
 Gruszczyński, Bernard 77
 Gryciuk, Franciszek 9
 Gryf, ps., *zob.* Brochwicz-Lewiński, Janusz
 Grzegorzczak, Stanisław 55, 62
 Grzegorz, ps., *zob.* Pełczyński, Tadeusz
 Grzelak, por. 168
 Grzesicki, Wiktor 30
 Grześkowiak, Alicja 189, 195
 Grzmielewski, Tadeusz 110, 113, 183, 186, 190–192, 194
 Gurjanow, Aleksander 150, 155, 159
 Gurowska, Maria 189, 197
 Gwozdek, Zdzisław 103, 104
- H**absburg, Ferdynand arcyksiążę 23
 Halicz, Emanuel 44
 Haller, Józef 30, 75, 98
 Heczka, ps., *zob.* Demel, Franciszek
 Heda, Antoni 84
 Heilman, Stanisław 134, 135
 Herbst, Stanisław 44
 Hergl, Antol 123

Herman, Władysław 135

Hołub, Czesław 104

Hoppe, Jan 9, 147, 151, 154, 157, 158

Horban, Irena 11

Horodyński, ps., *zob.* Chojna, Wacław

Hryckowian, Jan 99

Hubicki, Stefan 91

Humer, Adam 198, 199

Igoroku, ps., *zob.* Grzmielewski, Tadeusz

Igor, ps., *zob.* Grzmielewski, Tadeusz

Iranek-Osmecki, Kazimierz 9, 96, 97, 103

Iwanow, gen., *zob.* Sierow, Iwan

Iwaszkiewicz, Wacław 40

Jabłonowski, Marek 9, 44, 72, 101, 102

Jabłoński, Karol 110, 113

Jacek, ps., *zob.* Muzyczka, Ludwik;
zob. Jackowski, Jan

Jackowski, Jan 134

Jagiełło, Zdzisław 66, 72, 75

Jakubowski, Mieczysław 151

Jakub, ps., *zob.* Matecki, Józef

Janaszek, Wacław 109, 113, 190

Janina, ps., *zob.* Władyka, Jan

Jankowski, Jan 142, 145, 147, 152, 153

Jankowski, Jan Maria 118

Jan, ps., *zob.* Rowecki, Stefan;
zob. Jankowski, Jan;

zob. Mazurkiewicz, Jan

Janson, Feliks 131, 133–135, 144

Jarnuszkiewicz, Czesław 19

Jaroszewicz, Alfred 200

Jaruzelski, Wojciech 7, 204

Jaryna, ps., *zob.* Janaszek, Wacław

Jasiński, Stanisław 160, 184

Jasiukowicz, Stanisław 145, 146, 147

Jegorow, Aleksander 51

Jeremi, ps., *zob.* Zborowski, Jerzy

Jędrzejewicz, Wacław 23, 63

Józef, ps., *zob.* Srebrzyński, Józef

Junosza, ps., *zob.* Niżankowski, Marian

Jurach, Janusz 14

Jurek, ps., *zob.* Zborowski, Jerzy

Kaczmarek, Ireneusz 11

Kaczorowski, Bartłomiej 14

Kaczyńska, Danuta 111, 112, 121, 123

Kaczyński, Lech 205

Kaden-Bandrowski, Juliusz 28

Kakiet, Władysław 63

Kakowski, Aleksander 35

Kalbarczyk, Sławomir 147, 150, 151, 192, 205

Kalina, ps., *zob.* Rowecki, Stefan

Kalinowski, ps., *zob.* Kiwerski, Jan

Kamieński, Jan 144

Kamiński, Franciszek 199

Kamiński, Łukasz 10

Karaszewicz-Tokarzewski, Michał 17, 36, 38, 39, 44,
73, 91–93, 98

Karwacki, prof. 14

Kasprzycki, Tadeusz 17

Kasznica, Stanisław 203

Kasztelański, Maksymilian 201

Kern, Paulina 193, 194

Kersten, Krystyna 10, 135, 160, 161, 165

Ketling-Prugar, Bronisław 31

Kęcka, Emma z domu Fieldorf 46

Kęcki 46

Kierzkowski, Kazimierz 89

Kijewska, Jadwiga 92, 103

Kirchmayer, Jerzy 173

Kirszak, Jerzy 15

Kita, Aleksander 204

Kiwerski, Jan 109, 111

Klimczyk, W. 22, 30

Klimecki, Michał 16–19, 22, 23, 25–28, 30, 31, 37–40, 47

Klimecki, Tadeusz 95

Klonowski, ps., *zob.* Jankowski, Jan

Kmita, ps., *zob.* Kozłowski, Henryk

Kobos, Andrzej 9, 124, 161, 175–178, 182, 201

Kobylińska, Janina, *zob.* Fieldorf, Janina

Kobyliński, Anatol 144

Kochan, płk 171

Koch, Erich 77, 192

Koc, Leon 65

- Kogut, ps., *zob.* Wyrwiński, Eugeniusz
 Kołakowski, Piotr 10, 147
 Komorowski, Krzysztof 10, 100, 104, 135
 Komorowski, Tadeusz 7, 100, 116, 120, 124, 126–128,
 131, 132, 134–140, 146, 154, 186
 Konar, ps., *zob.* Kamieński, Jan
 Konarzewski, Daniel 70, 71
 Konieczny, Zdzisław 37, 38
 Königsberg, Wojciech 125
 Kontrym, Bolesław 204
 Kopański, Stanisław 139, 140, 142–145, 181
 Korboński, Stefan 9, 92, 93, 117, 124, 129, 140, 142,
 150, 153
 Korczak, ps., *zob.* Komorowski, Tadeusz
 Korebko, ps., *zob.* Czerniewski, Kazimierz
 Korfanty, Wojciech 98
 Kortum, ps., *zob.* Sanojca, Antoni
 Koryn, Andrzej 42
 Korzeniowski, Paweł 76
 Koseski, Adam 9
 Kosk, Paweł 201
 Kossakowski, Stanisław 9, 104, 105
 Kossewska, Elżbieta 72
 Kot, Stanisław 95
 Kozera, Łukasz 97
 Kozicki, Stanisław 50, 51
 Kozłowski, Eugeniusz 9, 37
 Kozłowski, Henryk 151, 152, 161
 Krajewski, Henryk 110
 Krajewski, Kazimierz 104, 173
 Krasieński, Zygmunt 180, 182
 Krasnicka, Urszula 57
 Kretschmann, August 121
 Krukowski, Stefan 17
 Krupnicki, Marian 88
 Kruszewski, Jan 40, 44, 45, 57, 60, 67, 68, 74, 81, 82, 180
 Kruszyński, Bartosz 63
 Kryska-Karski, Tadeusz 17, 64, 87
 Kryształowa Maria, ps., *zob.* Nowak, Maria
 Krzemień, Ignacy 169–171, 176
 Krzeszowski, Lubośław 134
 Krzysik, Stanisław 65
 Krzywiak, Stefan 88, 134
 Krzyżanowski, Aleksander 102, 131, 138, 160
 Ksawery, ps., *zob.* Albrecht, Janusz
 Kudak, ps., *zob.* Herman, Władysław
 Kuhl, Stefan 169, 170
 Kukiel, Marian 15, 53
 Kulesza, Witold 164, 196
 Kumaniecki, Jerzy 60
 Kumaniecki, Kazimierz 37
 Kunert, Andrzej 9, 79, 93, 97, 100, 107–109, 119, 124,
 142, 157, 184
 Kunicki, Aleksander 113, 121, 122, 126
 Kuropieska, Józef 75, 78
 Kurtyka, Janusz 10, 68, 87, 108, 137, 139, 143–145,
 147, 149, 163
 Kutrzeba, Tadeusz 47, 55, 58, 65
 Kutschera, Franz 125, 126, 127
 Küttner, Ferdynand 30
 Kuźniacka, Danuta 54
 Kwieciński, Bohdan 95
 Kwieciński, Wincenty 144, 163
L
 Langer, Józef 90
 Larecki, Jan 147
 Laskowski, Otton 19, 24
 Lasota, Marek 188
 Łatawiec, Józef, *zob.* Lebedowicz, Józef
 Łatawiec, Maria, *zob.* Łoszak, Maria
 Łatkowska-Rudzińska, Helena 94, 96
 Ława, ps., *zob.* Gaworski, Tadeusz
 Ławina, ps., *zob.* Komorowski, Tadeusz;
zob. Mikołajczyk, Stanisław
 Lebedowicz, Józef 102, 138, 160, 167, 168, 171, 172, 184
 Lebedowicz, Maria, *zob.* Łoszak, Maria
 Lechowicz, Włodzimierz 200
 Lelita, ks. 188
 Lenard, ps., *zob.* Goldman, Roman
 Leo, Juliusz 19
 Lepecki, Mieczysław 47, 49
 Leszkowicz, Wiktor 192
 Lewkowicz, ppłk 171
 Leżeński, Cezary 101
 Lichtszajn, Chaim 184, 185, 188
 Liniarski, Władysław 9, 103–105, 186, 190–192, 194

Lipiński, Piotr 146, 195
Lipiński, ps., *zob.* Kiwerski, Jan
Lipiński, Wacław 15–17, 19, 28, 33, 91
Lisiecki, Karol 14
Liszt, Franz 65
Litwinowicz, Aleksander 68
Lityński, A. 189
Lotny, ps., *zob.* Kwieciński, Wincenty
Lot, ps., *zob.* Pietraszewicz, Bronisław
Lubicz, ps., *zob.* Paczkowski, Alfred
Lubomirski, Zdzisław 35
Luboń, Krzysztof ps., *zob.* Bąbiński, Kazimierz
Ludwik, ps., *zob.* Muzyczka, Ludwik

Łaćnucki, Seweryn 83, 85, 86
Łazarewicz, Władimir 58
Łossowski, Piotr 46
Łoszak, Maria 102, 118, 138, 161, 167, 168, 172
Łowczowski, Gustaw 10, 37
Łukaszewicz, Hanna 151
Łukomski, Grzegorz 47
Łupaszka, ps., *zob.* Szendzielarz, Zygmunt
Łypek, Sylwin 88, 89, 91

Maciej, ps., *zob.* Rybicki, Józef
Maj, Józef 10, 11, 203
Majski, Iwan 101
Maj, Sylwester ps., *zob.* Fieldorf, Emil
Malessa, Emilia 134, 145
Malinowski, Bolesław 189
Malinowski, Jerzy 101
Malkowski, Sergiusz 169
Marat, Stanisław 8
Marciniak, Florian 111, 112
Marcinkowski 176
Marjański-Marski, Józef 47
Markert, Wojciech 61
Marszalec, J. 119
Marszewski, Zygmunt 139
Marta, ps., *zob.* Łoszak, Maria
Maślanko, Mieczysław 195, 197
Matecki, Józef 96, 97
Maternowska, Zofia 110

Materski, Wojciech 89
Matusak, Piotr 9
Maxymowicz-Raczyńska, Janina 101, 102
Mazur, Grzegorz 100, 103, 105, 130, 146
Mazurkiewicz, Jan 112, 115, –117, 128, 129, 137, 140, 144, 145, 149, 151, 152, 160, 161, 172–174, 180, 181, 183, 187, 190, 191, 193, 194, 199
Mazurkiewicz, Stanisław 129
Mazur, Marian 194
Mączyński, Czesław 37, 39
Mering, Jerzy 189, 192, 193, 195
Merz, Emil 189, 194
Mieszkowski, Stanisław 204
Mietkowski, Mieczysław 179
Mig, ps. 188
Mikołajczyk, Stanisław 124, 136, 139, 161, 165
Milewska, Wacława 22, 24, 27, 29, 30
Milke, Alfred 123
Miłosz, ps., *zob.* Ostafin, Józef
Minczykowska, Katarzyna 134
Młot, ps., *zob.* Sawicki, Anatol
Młotek, ps., *zob.* Chojna, Wacław
Młot-Parczyński, Stanisław 40
Mołdawa, Tadeusz 165, 166
Mołotow, Wacław 155
Monter, ps., *zob.* Chruściel, Antoni
Moraczewski, Jędrzej 40
Mossor, Stefan 172
Mościcki, Ignacy 88, 89
Motor, ps., *zob.* Wojnowski, Jerzy
Mozdyniewicz, Mieczysław 77
Mścisław, ps., *zob.* Liniarski, Władysław
Müller, Stanisław 65
Musiał, Filip 188
Muzyczka, Ludwik 69, 89, 129, 132–137, 161, 199

Nakonecznikoff, Przemysław 86
Nałęcz, Tomasz 34
Ney-Krwawicz, Marek 8–11, 31, 73, 92–94, 97, 99, 101, 103, 107, 109, 111, 140, 141, 143, 144
Niedźwiadek, ps., *zob.* Okulicki, Leopold
Niepokólczycki, Franciszek 100, 107–109, 112, 113, 115, 117, 120, 152, 163, 168, 180, 181, 187, 191, 193, 194

- Niewiarowski, Władysław 91
 Nil, ps., *zob.* *passim*
 Niżankowski, Marian 87
 Noskova, Albina 9
 Nowak, Janusz 22, 24, 27, 29, 30
 Nowak, Maria 186
 Nowak, ps., *zob.* Korboński, Stefan
 Nowicki, Stanisław 173, 188
 Nowicki, Tadeusz 152
 Nowicki, Teofil 55, 60, 61
 Noworyta, Piotr 63

O
 Obtulowicz, Adam 104
 Ocetkiewicz, Marian 74, 75
 Odyniec-Dobrowolski, Henryk 151
 Odziemkowski, Janusz 40, 48, 57, 58, 59
 Oettingen, Urszula 20, 21, 22, 30
 Okulicki, Leopold 68, 81, 135, 136, 137, 139–147,
 149, 150, 152–154, 169, 181
 Okulski, Edward 206
 Oliwa, ps., *zob.* Kiwerski, Jan
 Olsza, ps., *zob.* Kamiński, Franciszek
 Omelianowicz-Pawlenko, Michaiło 39
 Orlica, Marcin ps., *zob.* Bąbiński, Kazimierz
 Orlik, Marian 204
 Orlik, ps., *zob.* Krukowski, Stefan;
zob. Nowicki, Tadeusz
 Osóbka-Morawski, Edward 166
 Ostafin, Józef 134
 Ostasz, Grzegorz 144
 Ostrowski, Józef 35
 Ostry, ps., *zob.* Matecki, Józef
 Ozimiński, ps., *zob.* Albrecht, Janusz

P
 Paczkowski, Alfred 69, 112, 118
 Paczkowski, Andrzej 9–11, 163–166, 179, 199
 Pajewski, Janusz 31, 33–35, 37
 Pakosz, Michał 50, 56, 67
 Partyka, Jan 151
 Parwicz, Zbigniew 167, 170
 Paszkiewicz, Gustaw 77, 79, 83–88, 90, 93, 94, 161,
 162, 177, 178, 179
 Pattay, Emil 25, 26
 Pawłowicz, Jacek 188
 Pawłowski, Ferdynand 25, 28
 Pełczyński, Tadeusz 9, 70, 92, 98, 99, 108, 109, 115–
 117, 120, 124, 134, 135, 139, 152
 Peplowska, Adelajda 168
 Piasecki, Józef 102
 Piasecki, Julian 91, 101
 Piasecki, Marian 101
 Piecuch, Henryk 198
 Piekalkiewicz, Jan 142
 Pietraszewicz, Bronisław 122, 123, 127
 Pilecki, Witold 164, 188
 Piłsudska, Aleksandra 63
 Piłsudski, Józef 15–25, 27, 28, 30–32, 34, 37–39,
 41–43, 46–48, 51, 53, 58, 59, 61, 63, 64, 66, 68,
 75, 76, 91, 98
 Pimienow, płk 152
 Pindel, Kazimierz 66
 Piskor, Tadeusz 17, 42, 43
 Piskunowicz, Henryk 108, 127
 Piwnik, Jan 125
 Pluta-Czachowski, Kazimierz 9, 69, 89, 97, 98, 136,
 137, 161, 172, 194, 199
 Pług, ps., *zob.* Borys, Adam;
zob. Ciepliński, Łukasz
 Płużański, Tadeusz 198
 Pobóg-Malinowski, Władysław 131, 132, 134, 142, 204
 Poksiński, Jerzy 173, 188, 199
 Polak, Bogusław 47
 Pomarański, Stefan 10, 44–46, 48, 50, 52, 55, 56, 60, 62
 Poniatowski, Józef 17
 Ponury, ps., *zob.* Piwnik, Jan
 Porwit, Marian 83, 85, 86
 Pożoga, Władysław 198, 199
 Prawdzic, ps., *zob.* Komorowski, Tadeusz
 Prochowicz, Jerzy 72
 Pruszkowski, Antoni 72
 Przemysława, ps., *zob.* Maternowska, Zofia
 Przewoźnik, Andrzej 8, 13, 14, 18, 197
 Przybylski, Adam 43, 44
 Przybylski, Henryk 98
 Przyjałkowski, Zdzisław 71
 Pyka, Gotfryd 111, 112

- Rackiewicz, Władysław 89, 138, 183
Radecki, Stefan ps., *zob.* Rowecki, Stefan
Radkiewicz, Stanisław 163, 165, 166, 169, 179
Radosław, ps., *zob.* Mazurkiewicz, Jan
Radwan-Pfeiffer, Edward 102, 134
Rakoń, ps., *zob.* Rowecki, Stefan
Rakowski, por. 171
Raszewski, Kazimierz 49
Ratajski, Cyryl 93
Rawski, Tadeusz 86
Rayski, ps., *zob.* Kunicki, Aleksander
Reichenau, Walther von 81, 82
Rekucki, Franciszek 135
Rezmer, Waldemar 11, 42, 45, 47, 54
Robak, ps., *zob.* Pełczyński, Tadeusz
Rogowski, Bazyli 91
Roja, Bolesław 29, 30, 35, 36, 37, 38
Rokicki, Konrad 163
Roman, Władysław 79, 81
Romańczuk, Zenon 44, 180
Romkowski, Roman 174, 179, 194
Rosowska, Ewa 9
Rotter, Marcin 88–90, 181
Rowecki, Stefan 7, 9, 69, 72, 73, 79, 92–109, 111, 114–117, 119, 120, 124, 130, 131, 187, 190
Rowiński, Janusz 64
Roykiewicz, Ryszard 172
Rozwadowski, Piotr 68
Rozwadowski, Tadeusz 35, 37, 39
Różański, Józef 176, 179, 182, 183, 185, 198
Rudkowski, Roman 139
Rudnicki, Szymon 9
Rudy, ps., *zob.* Bytnar, Jan;
zob. Sienkiewicz, Jerzy
Rudzki, ps., *zob.* Kiwerski, Jan
Rutkowski, Stanisław 37
Rybicki, Józef 9, 129, 132–134, 138, 141, 144, 152, 174, 194
Rybicki, Stanisław 140, 144, 174
Rybka, Ryszard 62, 77
Rzeczycki, Włodzimierz 9, 184, 185, 188, 201
Rzepecki, Jan 105, 109, 115, 124, 137, 146, 150, 161, 163, 174, 181, 199
Rzepliński, Andrzej 164, 194
Sadowski, Cyprian 9, 113, 126
Salmonowicz, Stanisław 11, 69, 93, 132, 133, 135–137
Salwierz, Jan 83
Sałacińska 203
Sałaciński, mjr 203
Sanojca, Antoni 92, 99, 103, 109, 129, 138, 150, 194, 199
San, ps., *zob.* Zawadzki, Bronisław
Saski, Józef 120
Satora, Kazimierz 87, 118
Sawicki, Anatol 135
Sawicki, Kazimierz 91
Scaevola-Wieczorkiewicz, Wacław 23
Schielberg, Eugeniusz 122
Schilling, Jan 33
Seidler, Teresa 194
Serkowski, Ludwik 182, 185
Sęp, ps., *zob.* Mazurkiewicz, Jan
Siemaszko, Zbigniew 162
Sienkiewicz, Jerzy 191, 192
Sierow, Iwan 151, 152, 153, 163
Sikorski, Emil 83
Sikorski, Władysław 19, 54, 89, 91, 92, 95, 98–101, 104, 106, 107, 124
Skierski, Leopold 57
Skorobohaty-Jakubowski, Jan 93, 137
Skroczyński, Albin 137
Skwarczyński, Stanisław 71, 81–86, 88, 90
Sławek, Walery 157
Smaga, Józef 9
Smoleński, Marian 94, 95, 97
Smoliński, Aleksander 47, 48, 51, 52
Snopkiewicz, Jacek 8
Snopko, Jan 32, 33
Sobolewski, ps., *zob.* Jankowski, Jan
Soból, ps., *zob.* Jankowski, Jan
Socha, ps., *zob.* Mazurkiewicz, Jan
Soroka, ps., *zob.* Zawadzki, Bronisław
Sosnkowski, Kazimierz 10, 15, 25–27, 30, 40, 63, 73, 92, 94–99, 106, 131, 136, 138, 139, 205
Sowińska, Stanisława 170

- Spörrenberg, Jacob 192
 Spychalski, Józef 104
 Spychalski, Marian 166, 200
 Srebrzyński, Józef 133
 Stachiewicz, Julian 37, 38
 Stachiewicz, Piotr 111–114, 119, 121, 122, 123, 126, 127
 Stachiewicz, Wacław 17, 70, 90, 112
 Stalin, Józef 9, 119, 135, 147, 153, 163–166
 Stawarz, Aleksander 71, 72
 Stawecki, Piotr 25, 27, 32, 36, 44, 101, 102
 Stefaniw, Hnat 38, 39
 Steiner, Jean 129, 137
 Stelmachowski, Andrzej 194
 Stepan, Kamil 62, 77
 Stępień, Józef 108
 Stępień, Sławomir 150, 163
 Stochmański, Ludwik ps., *zob.* Muzyczka, Ludwik
 Strzałkowski, Waldemar 9
 Strzembosz, Adam 8, 14, 18, 197
 Strzembosz, Tomasz 8, 10, 107, 110, 111, 112, 115, 119, 120, 122–125
 Stypczyński, Lutosław 175, 176, 181
 Suchcitz, Andrzej 95
 Sujkowski, Zbigniew 110
 Sułkowski, Kazimierz ps., *zob.* Muzyczka, Ludwik
 Sułkowski, ps., *zob.* Muzyczka, Ludwik
 Sylwester, ps., *zob.* Fieldorf, August
 Szarota, Tomasz 73, 89, 92, 101, 131
 Szary, ps., *zob.* Heda, Antoni
 Szendzielarz, Zygmunt 203
 Szeptycki, Stanisław 30, 31, 40
 Sziling, Jan 134
 Szlaski, Janusz 104
 Szpakowski, Piotr 170
 Szubert, ps., *zob.* Niepokólczycki, Franciszek
 Szwagrzyk, Krzysztof 203, 204
 Szwanda, Eleonora 13
 Szybalin 80
 Szydłowski mjr 89
 Szymański, Michał 189
 Szymoniak, por. 176
 Szyrmer, Józef 79
 Ślęczka, Franciszek 104
 Śliwa, ps., *zob.* Niżankowski, Marian
 Śmighy-Rydz, Edward 17, 19, 22, 25, 27, 30, 31, 41–48, 52, 54, 55, 58, 59, 63, 76, 80, 82, 87, 88, 90, 91, 101, 102, 183
 Światło, Józef 166, 179
 Świątkowski, Henryk 166
 Świetlik, Konrad 179, 199
 Świtalski, Adam 178, 199
 Świtko-Rzeszut 71
 Tarczyński, Marek 9, 56, 57
 Tarka, Krzysztof 131, 160
 Tatar, Stanisław 85, 139, 162, 173, 188, 199
 Teodor, ps., *zob.* Niepokólczycki, Franciszek
 Terlecki, Ryszard 188
 Thun, Stanisław 109
 Tomaszewski, Patryk 70
 Torańska, Teresa 200
 Trojanowski, Mieczysław 15, 18, 19, 27, 32
 Trzaska, ps., *zob.* Krajewski, Henryk
 Tuchaczewski, Michaił 47, 53, 54, 57
 Tumidajski, Kazimierz 138
 Turczyński, Władysław 204
 Tur, ps., *zob.* Rowecki, Stefan
 Tyczkowski, Franciszek 46
 Ubowski, Leszek 103, 104
 Uniszewski, Zdzisław 194
 Urbaniak, Marian 168
 Ustaborowicz, Bogusław 121, 122
 Wacek, ps., *zob.* Janaszek, Wacław
 Wajsblech, Beniamin 186, 187, 189
 Walter-Janke, Zygmunt 9, 102, 162, 180, 184, 192, 199
 Walach, Stanisław 177
 Wandtke, Antoni 74
 Wania, ps., *zob.* Paczkowski, Alfred
 Wasilewski, Edward 152
 Wasilewski, Jacek 179, 184, 188
 Wawrzyniak, Eugeniusz 152
 Weffels, Ernst 121
 Weigel, Adolf 80

- Weller, ps., *zob.* Fieldorf, August
Wenda, Władysława 91
Wenda, Zygmunt 63, 70, 90, 91, 99, 130
Wereszycki, Henryk 33
Wiatr, Józef 65
Wicher, ps., *zob.* Krajewski, Henryk
Wichura, ps., *zob.* Wasilewski, Edward
Wieczorkiewicz, Paweł 84, 88, 89, 163
Wielowiejski, Emil ps., *zob.* Fieldorf, August
Wieniawa-Długoszowski, Bolesław 89
Wierzicka, Stanisława 99, 138, 140
Wierzicka vel Hryckowian, Stanisława, *zob.* Wierzicka, Stanisława
Wiktor, ps., *zob.* Bąbiński, Kazimierz
Wileńczuk, ps., *zob.* Heilman, Stanisław
Wilk, ps., *zob.* Muzyczka, Ludwik;
zob. Krzyżanowski, Aleksander
Wiśniewska, Małgorzata 69
Witeź, ps., *zob.* Bobrowski, Tadeusz
Wittek, Maria 199
Władar, Stefania 177
Władyka, Jan 144
Wnuk, Rafał 135
Wojciech, ps., *zob.* Albrecht, Janusz
Wojnowski, Jerzy 125
Wojtasik, Mieczysław 97
Wolański, ps., *zob.* Gorazdowski, Jan
Wolf, ps., *zob.* Pełczyński, Tadeusz
Wolińska, Helena 179, 182
Wolsza, Tadeusz 164, 184
Woszczyński, Bolesław 44
Wroczyński, Jan 35
Wróblewski, Jan 79, 83, 84
Wrzosek, Mieczysław 18–20, 22, 24, 25, 29–32, 37,
40, 42–44, 46, 48, 50, 51, 54
Wyga, ps., *zob.* Sujkowski, Zbigniew
Wyrwa-Furgalski, Tadeusz, *zob.* Furgalski, Tadeusz
Wyrwa, ps., *zob.* Furgalski, Tadeusz
Wyrwiński, Eugeniusz 22, 34, 38, 41, 206
Wysocki, Wiesław 8, 13, 14, 18, 164
Zachara, Andrzej 103, 162, 168, 169, 178, 204
Zachuta, Leszek 7–11, 13–15, 18, 19, 22, 27, 30, 43,
47, 56, 59, 60, 63, 64, 66, 67, 69, 71–77, 80, 82–91,
94–97, 99, 101, 105, 115, 116, 118, 123, 128–130,
134, 137–139, 146, 149, 151, 152, 154, 159, 160–
162, 166, 170, 172, 176, 178, 182, 185, 204
Zagłoba, ps., *zob.* Mazurkiewicz, Jan
Zagórski, Andrzej 9, 100
Zajac, Józef 54
Zajączkowski, Franciszek 13
Zajączkowski, Zdzisław 102
Zaleski, Bolesław 30
Zalewski, Andrzej 203
Zalewski, Jan 10, 11, 150–152, 154–156
Zamojski, Jan 94
Zan, ps., *zob.* Krzywiak, Stefan
Zapora, ps., *zob.* Dekutowski, Hieronim
Zaremba, Zygmunt 147
Zarzycki, Ferdynand 44
Zarzycki, Piotr 10, 79–87
Zawacka, Elżbieta 8, 134
Zawadzki, Bronisław 135
Zawilski, Apoloniusz 192
Zborowski, Jerzy 120, 122, 123
Zbyszek, ps., *zob.* Sujkowski, Zbigniew
Zenon, ps. 110
Zieliński, ps., *zob.* Korboński, Stefan
Zieliński, Włodzimierz 69
Zieliński, Zygmunt 30
Zientara, Maria 22, 24, 27, 29, 30
Ziomek, ps., *zob.* Kiwerski, Jan
Znarowski, por. 175, 176
Znicz, ps., *zob.* Komorowski, Tadeusz
Zo, ps., *zob.* Zawacka, Elżbieta
Zrąb, ps., *zob.* Bąbiński, Kazimierz
Żarkowski, Paweł 53, 54
Żar, ps., *zob.* Ustaborowicz, Bogusław
Żejmian, ps., *zob.* Niepokólczycki, Franciszek
Żenczykowski, Tadeusz 9, 131, 143, 155
Żukowski, ps. 167, 174, 177, 179;
zob. też Rybicki, Stanisław
Żurkowski, Stanisław 17
Żyta, Józef 204

Skorowidz nazw geograficznych

II RP, *zob.* Polska
III Rzesza, *zob.* Niemcy
176, *wzg.* 50
342, *wzg.* 25, 26
360, *wzg.* 25, 26

Adana 96
Afryka 94–96
Aleksandrówka 50
Aleksandrów, las 86
Alpy Julijskie 33
Alpy Karnickie 33
Alwernia 46, 47
Angers 94
Anglia, *zob.* Wielka Brytania
Annopol 51, 88
Artiomowskij 155
Asiago 33
Augustowski, Kanał 56
Augustów 55
Austria 33
Austro-Węgry 17, 18, 20, 32, 33

Babin 29
Bałkany 33
Bałtycze 60
Baranowicze 32, 42, 43, 47
Belgia 69
Belgrad 94, 95, 96
Beniaminów 32, 72
Beresteczko 51
Berezyna, rz. 57
Berlin 97, 166
Berniki, w. 56

Berżniki 57
Besarabia 30
Biała Podlaska 160
Białostoczczyzna 103, 104, 134
Białystok 32, 51, 55, 57, 62, 92, 103–105
Bielsk Podlaski 51
Biłgoraj 88
Bliżyn 79, 83
Bogusławka 50
Bolesław 20
Borodzianka 48
Borowicze 50
Borowiec 88
Borowlanka 155
Borsuki 85
Boryspol 47
Bretania 89
Brody 48
Broniki 49
Brzegi k. Kielc 19
Brześć n. Bugiem 48, 52, 155, 159, 160
Brzezie 25
Brzeżany 40, 75–77, 80, 82
Brzozowy Kąt 54
Budapeszt 94, 95, 96
Budy Michałowskie 22
Bug, rz. 39, 48, 51–53, 116, 155
Bukareszt 95, 112
Bukowina 30
Buszkowice 37
Bzura, rz. 69

Cape Town, *zob.* Kapsztad
Caporetto 33

Celestynów 120
Cerizay 98
Cesarstwo Austro-Węgierskie, *zob.* Austro-Węgry
Chełm 50, 51, 97
Chojny 28
Chorobrow 100
Choszczówka 120
Chyrów 39
Chyżówka 23
Ciecierówka 85
Cles 32
Coëtquidan 89, 91
Cumań 50
Czarkowy 20, 21, 22
Czarna Hańcza, rz. 56
Czartorysk 31
Czeremcha 51
Czerniowce 31
Częstochowa 79, 96, 139, 140, 144, 174
Czortków 72

Dalestowice 20

Dąbrowa 23
Demidówka 52
Dęblin 22, 82
Dniepr, rz. 47, 48
Dniestr, rz. 48
Dobiegnew, *zob.* Woldenberg, oflag
Dobra k. Limanowej 23
Dobrosin 39
Dobry Kraj, chutor 109
Dolina Cicha 90
Dolny Las 56
Dołhobrody 30
Dołniów 61
Drohiczyn 54
Druskienniki 57
Dryssa 46
Dubieńca 58
Dublany 52
Duborwa 58
Dubowo, w. 57
Dubrawa 86

Dukszy 44
Dunajec, rz. 20, 23
Dyneburg 44–46, 61, 62
Dźwina, rz. 45

Egipt 95

Europa 42, 98, 100, 112, 135
Francja 10, 69, 70, 79, 88–91, 93–95, 98, 99, 106, 165
Frankfurt n. Menem 166
Frank, Hans 97, 127
Friulia 33

Galicja 14, 15, 18, 30, 35, 36, 40

Galicja Wschodnia 37–40, 51
Garwolin 100
Gdańsk 9, 14, 33, 34, 92, 96, 119, 135, 160
Generalna Gubernia, *zob.* Generalne Gubernatorstwo
Generalne Gubernatorstwo 97, 99, 107, 116, 125, 127,
192

GG, *zob.* Generalne Gubernatorstwo

Gibraltar 124

Ginedel 58

Gniezno 100

Gorlice 28

Gorycja 33

Goryczkowa, Przełęcz 90

Góry Świętokrzyskie 83, 125

Grajewo 55

Gremzdówka 56

Gręboszów 20, 21

Grodno 47, 48, 51, 56, 57, 62, 63, 68

Gródek k. Mołodeczna 60

Gródek Jagielloński 39, 50, 51

Grójec 22, 79

Grudziądz 97, 100, 107

Grygajcie 43

Hermagor 32, 33

Horbylew 48

Horochów 52

Horyń, rz. 48, 49

Hradok 90

Hruziatyn 50

Hubenice 20
 Huculszczyzna 30
 Hulewicze 31

Iłża 79–87
 Inowrocław 69
 Isonzo, rz. 33

Jabłonka, w. pow. łucki 30
 Jabłonka k. Jordanowa 96
 Jabłonna 40
 Janowice 25
 Janów Podlaski 88
 Jarosław 69, 88
 Jasieniec 84
 Jastków 29, 30
 Jekaterynburg, *zob.* Swierdłowski
 Jelenia Góra 178
 Jerzowa Wola 24
 Jezierna 40
 Jeziorce 53
 Jordanów 96
 Jurków 23

Kair 95, 96, 97
 Kaliska, w. 97
 Kamieniucha 30
 Kamienna, rz. 28, 125
 Kamionka 29, 30
 Kapsztad 96
 Karasin, w. 30
 Karyntia 32
 Katowice 31, 79
 Katyń 71
 Kazań 155
 Kęty 27
 Kielce 18–20, 79, 81, 83
 Kijów 47, 48, 61, 190
 Klepaczew, w. 50
 Kleparów 38
 Klewań 48, 49
 Kniahinin 52
 Kock 109

Kolonia Kolejowa k. Wilna 103
 Kolonia Wileńska 103
 Kołków 30
 Kołodeż 52
 Kołpytów 52, 53
 Komarów 100
 Komarówka 54
 Komorowo k. Ostrowi Mazowieckiej 32, 41
 Konary 28
 Kongresówka, *zob.* Królestwo Polskie
 Koniuchy, w. 52
 Końskie 82, 83
 Końskowola 29
 Kopań 52
 Korea 177
 Korgowd 58
 Korzec 48
 Kostiuchnówka 30, 31
 Koszalin 18, 36, 47
 Koszyce 30
 Kotlarka, w. 84, 85
 Kowalki 58
 Kowel 30, 48, 50, 51
 Kozienice 86
 Kozinek 28
 Kozłów 20
 Kraków 7, 9, 13–15, 19, 20, 22, 23, 25, 28, 33–37, 47,
 62, 65, 69, 75, 81, 87–89, 92, 96, 97, 99–101, 108,
 109, 113, 115, 118, 120, 134, 139, 144, 145, 147,
 152, 159, 160, 162, 165, 166, 168, 175–178, 179,
 188, 195, 214
 Kral'ovany 96
 Krasnystaw 50
 Krassowo Wielkie 142
 Kraśnik 51
 Królestwo Kongresowe, *zob.* Królestwo Polskie
 Królestwo Polskie 18, 19, 27, 32, 34, 35
 Królestwo Włoch, *zob.* Włochy
 Krystynopole 53
 Krzna, rz. 120
 Ksany 21
 Książęce 84
 Kujawy, w. 28

Kukle 30
Kukuciszki 44
Kulików 39
Kurów 29
Kuźnica Białostocka 56

Laski k. Dębina 22
Leszniewka, w. 30
Leśniki 80
Libourne 94
Lida 42, 43, 57–60
Limanowa 23, 24
Lingmany 44
Lipnica 58
Lipnica Górna 27
Lipsko 84
Lisowo 20
Lisznia 52
Litwa 42, 44
Litwa Środkowa 69
Londyn 9, 10, 64, 79, 80, 86, 87, 94–96, 99–101, 108,
117, 119, 131, 133, 136, 138, 139, 141–143, 145,
147, 148, 151, 165, 167, 178, 189
Lubartów 54, 55
Lubasz 20
Lubelszczyzna 29, 88, 117
Lubieszów 160
Lublin 53, 86, 94, 101, 108, 135, 155, 162, 175
Luboml 30
Łwów 15, 20, 28, 37–41, 47, 50, 51, 53, 54, 75–77, 80,
88, 92, 100, 112, 131, 144, 184

Łatgalia 44, 46
Łąck 23, 24
Łomianki 23, 84, 131, 160, 166
Łopawsza 52
Łosice 54
Łotwa 46, 67
Łowczów 25
Łowczówek 23, 25–27
Łowicz 79
Łódź 13, 14, 149, 162, 166, 168, 170, 171, 174, 175,
177–179

Łuck 52
Łuków 120

Maćkowa Ruda 56
Magdeburg 32
Magnuszew 29
Maisons-Laffitte 8
Majdanek KL 192
Makarce, w. 56
Maków Podhalański 23
Malew 52
Małopolska 37, 41, 44, 89, 175
Małowiste, w. 56
Marcinkańce 57, 58
Marcinkowice 23, 24
Matejszki 43
Mędrzechów 20
Michajłówka 52
Michałów k. Ilży 86
Międzyrzecz 54
Milanów 54
Milanówek 140, 149, 172
Mińsk Litewski 47, 60, 155, 192
Mińsk Mazowiecki 151
Mir 60
Mirzec 84
Modlin 107, 109, 120
Mołodeczno 44
Mołotków 30
Morges 98
Morze Śródziemne 96
Moskwa 54, 143, 153–155, 159, 163, 165, 166, 189
Możga 155, 158, 159
Mszana Dolna 23
Myśliny 52

Nacza 58
Nadarzyn 138
Narew, rz. 51
Nawóz 50, 51
Nida, rz. 20, 28, 32
Niedabył 22
Niemcy 32–34, 79, 89, 98, 104, 107, 164, 194

Niemen, rz. 57, 59, 60
 Niemierz 43
 Niemież, *zob.* Niemierz
 Niezwir 50
 Nil, rz. 96
 Nowa Berezówka 155, 156
 Nowe Rokinie 50
 Nowe Stawy 49
 Nowe Święciany 44, 45
 Nowogródek 42, 43, 60
 Nowoprudce 59
 Nowosiele 50
 Nowosiółki Czeskie 52
 Nowoświęciany, *zob.* Nowe Święciany
 Nowy Korczyn 20, 21
 Nowy Sącz 23, 24, 25
 Nowy Świerżeń 60
 Nowy Targ 23

Obermanice 58
 Obryna, folw. 60
 Obryna Mała 60
 Obryna Wielka 60
 Ochmatków 52
 Odrowąż 83
 Ökörmező 30
 Oleandry 18, 19, 31, 122
 Oleksandria 48, 49
 Opatowiec 21
 Orsza 155
 Osowiec 51
 Ostrowce 21
 Ostrowiec Świętokrzyski 28, 82, 83
 Ostrów Mazowiecka 32, 41
 Osweja (Oświeja), jez. 46
 Oświęcim KL 120
 Oświęcimska, Kotlina 27
 Owernia 91
 Ożarów 28, 29, 31

Pacanów 20
 Parczew 54
 Paryż 8, 9, 10, 69, 70, 90, 91, 94, 100

Pastwiska 84
 (Monte) Pasubio, g. 34
 Pelasa 58
 Pelsōc 90
 Perekale 52
 Petersburg 97
 Piawa, rz. 33
 Pierszaje 60
 Pierwyj Post 155
 Piłatka 85
 Pińczów 28
 Piotrków Trybunalski 72, 142
 Pisarzowa 23, 24
 Pobielanie 43
 Podberezie 52
 Podhale 23
 Podkońca 86
 Podkowa Leśna 138, 139, 140, 172
 Podlasie 30, 56, 190
 Podole 72, 75
 Poliszczyn 46
 Polska 10, 14, 15, 17, 18, 27, 28, 40, 42, 46, 47, 51, 63,
 66, 67, 72, 73, 78–80, 84, 88, 89, 92–98, 100–103,
 107, 112, 113, 119, 120, 128–131, 134–137,
 140–143, 145, 147, 153, 155, 157, 159, 161–163,
 165–168, 171, 178, 180, 181, 187, 189, 196, 199,
 203, 205
 Polska Ludowa, *zob.* Polska
 Połock 44
 Połocki, w. 45
 Poniatowa KL 192
 Port Said 96
 Poznań 18, 28, 35, 63, 92, 144
 Prałkowce 37
 Prealpi Vicentine, g. 34
 Prędocin, w. 84, 85
 Prusy Wschodnie 192
 Pruszków 10, 61, 79, 152, 153, 178
 Przemyśl 28, 37, 38, 40, 51, 199
 Przemyślany 51
 Przewoźniki 44
 Puławy 29, 53
 Pułtusk 9, 32, 44, 72, 138

- Raciborsko 76
Radom 79, 109
Radomsko 79
Radomyśl 48, 52
Radoszkowice 60
Raduń 58
Radziwiłłów 40, 52
Rafajłowa 30
Rajgród 9
Rawa Mazowiecka 79
Rawa Ruska 39, 50, 51
Rdziostów 24
Rembertów 66, 72, 149, 151, 152, 154, 155
Republika Łotewska, *zob.* Łotwa
Rohoźno 52
Rokitna 30
Rosja 18, 20, 40, 42, 61, 89, 100, 101, 104, 106, 107, 130, 131, 133, 135, 136, 147–149, 151–155, 159, 160, 162, 166, 167, 169–172, 174, 181, 184, 187, 204
Rosja Sowiecka, *zob.* Rosja
Rożnawa 90
Różyszcze 50, 51
Równe 48, 49, 112
Różan 32
Różanka 30
Rudka 52
Rudka Miryńska 31
Rudniki 50
Rumunia 88, 89, 101, 102
Ryga 60, 130
Rzechów 86
Rzeszów 144, 199
Rzym 89
- Sachsenhausen KL** 73
Sandomierz 28
San, rz. 20, 28, 51
(Monte) Sarta, g. 34
Sejny 57
Sekwana, rz. 89, 90
Serbia 17
Serechowa 30
Serwecz, rz. 60
Serwy 56
Sidra 56
Siedlce 9, 112
Siekierki 56
Sieniawa 51
Sierna, rz. 50
Siniucha, rz. 46
Skarżysko-Kamienna 82–84, 125
Skierniewice 79
Skomorochy 53
Sławatycze 30
Słowacja 90, 94
Ślucz, rz. 48
Smilsinówka 45
Smoleńsk 155
Smorgonie 44
Sochaczew 79
Sokul 50
Solec n. Wisłą 85
Somma, rz. 31
Sośwa 152, 155
Sowki 44
Sowóz 51
Stalingrad 190, 194
Stara Berezówka 155
Stary Krzemieniec 50
Staworowo, w. 56
Stochód, rz. 30, 32
Stołpce 60
Stopnica Królewska 23
Stopnica, pow. opatowski 132
Strzelcowizna 57
Strzeszkowice 29
Stupin 156
Styr, rz. 30, 48–52
Sucha Beskidzka 23
Suchedniów 118, 125
Sueski, Kanał 96
Susiec 88
Susk 51
Świerdłowski 155
Syria 96
Szczucin 20

Szczytniki 21
 Szejbaki 59
 Szkodziszki 43
 Szkoldziszki, *zob.* Szkodziszki
 Szydłowo 20
 Szyszkynie, *zob.* Szyszkiny
 Szyszkiny 44

Świdnik 29
 Święciany 44
 Świniuchy, w. 52, 53
 Świszczów 52

Tarłów 29
 Tarnopol 51
 Tarnowskie Góry 95
 Tarnów 23
 Teplička 90
 Tesłuhów 52
 Tomášovce 96
 Tomaszów Mazowiecki 79
 Topólno 50
 Toruń 39, 47, 70, 72, 92, 98, 125, 134, 135
 Trawniki 53
 Trawniki KL 192
 Troki 73, 74
 Trsetna 96
 Trzetrzewina 24
 Tuman 50
 Turcja 96
 Tymbark 24
 Tyrol 11, 31–34

Uborć, rz. 48
 Udmurcka Autonomiczna SRR 155
 Ukraina 30, 47, 51
 Ural 151, 155, 157, 159, 168, 178
 Urzędów 29
 USA 100, 165, 166, 174, 198

Vażec 90
 Vichy 91, 98
 Vittorio Veneto 33

Vrútky 96

Walerjanówka 50

Warka 79

Warszawa 3, 7–10, 14, 15, 17–19, 22, 23, 25, 27,
 28, 31–35, 37, 40–44, 46–48, 50, 53, 56, 57, 60,
 62–65, 66, 68–73, 79, 80, 82–84, 87–89, 91–93,
 95–97, 99–101, 103–109, 111, 113, 115, 117–
 132, 134–140, 143, 146, 147, 150–155, 157, 160,
 162–166, 168, 169, 171–173, 176–179, 181–185,
 188, 189, 191, 192, 195, 198, 200, 204

Węgierok 90

Węgry 88, 90, 91, 96, 101, 102, 180

Wiedeń 34

Wielka Brytania 79, 88, 89, 94, 95, 97, 99, 107, 139,
 152, 165, 180, 181, 198

Wielka Góra 24

Wielkie Gedroycie 44

Wielkopolska 40

Wieprz, rz. 53

Wierchniedźwińsk, *zob.* Dryssa

Wierchoturie 155, 156

Wiktorii, Jezioro 96

Wilanów 66

Wilejka 43, 61

Wileńszczyzna 63, 68, 72, 160

Wilia, rz. 43, 61

Wilno 42–44, 46, 47, 59, 61–64, 66, 67, 73–75, 77,
 102, 103, 131

Winiary 21, 22

Wisła, rz. 19–22, 51, 54, 82–84, 86–88, 116, 136

Wissa, rz. 55

Wkra, rz. 54

Włochy 33, 98

Włochy k. Warszawy 150–152

Włocławek 54

Włodawa 30

Wohyń 54

Wola Żelichowska 21

Wolbrom 22

Woldenberg, oflag 107

Wolnianka 50

Wołczek 30

- Wołkowyje 52
Wołkowysk 51, 57
Wołożyn 60
Wołyń 30–32, 109, 132
Wrocław 9, 33, 34, 43, 65, 87, 92, 96, 99, 108, 115, 120,
139, 152, 160
Wróblowice 27
Wysokie Litewskie 30
Wysokie Mazowieckie 142
Wyszki 46
Wyżnianka, rz. 29
- Z**aborole 49
Zabrzeż 60
Zabrzeżno 24
Zagłębie Dąbrowskie 18, 100
Zagórzyn 24
Zakliczyn 25, 27
Zakopane 66, 89, 90, 178
Zalesie, w. 56, 62
Zamość 47, 50
- Zawoja 23
Zbąszyn 25
Zbłudza 24
Zbrucz, rz. 40, 51
Zegrze 32
Zelwa 57
Zielona 30
Złoczów 88
Złota Lipa 40
ZSRR, *zob.* Rosja
Zvolen 96
Zwiahel 47
Związek Radziecki, *zob.* Rosja
Zwiniacze 52
- Ż**elichów 21
Żułkiew 39
Żyrmuny 57, 58
Żytomierz 107
Żytyń Mały 49
Żytyń Wielki 49